

**GESPECIALISEERDE
DIERENVERZORGING
DERDE GRAAD BSO • DERDE LEERJAAR**

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

LICAP – BRUSSEL D/2007/0279/026

September 2007

ISBN: 978-90-6858-746-3

Inhoud

Plaats van dit leerplan in de lessentabel	5	
1	Beginsituatie	7
2	Algemene doelstellingen.....	7
2.1	Studierichtingprofiel.....	7
2.2	Competenties	7
3	Algemene pedagogisch-didactische wenken.....	9
3.1	Geïntegreerde aanpak	9
3.2	Verticale samenhang	10
3.3	Projectmatige aanpak en geïntegreerde proef	10
3.4	Stages/praktijk	11
3.5	Integratie van informatie- en communicatietechnologie	11
3.6	Aanschouwelijke aspecten	11
3.7	Aantal lestijden	12
4	Leerplandoelstellingen en leerinhouden	13
4.1	Rassen en soorten.....	13
4.2	Voeding bij dieren.....	16
4.3	Verzorging en behandeling van dieren	18
4.4	Voortplanting bij dieren.....	27
4.5	Dierengedragingen en training van dierengedrag	33
4.6	Zieke dieren en ziekteverschijnselen	34
4.7	Onderhoud van leefruimten voor dieren en de verkoop- en werkruimten ..	38
4.9	In teamverband werken	52
4.10	Werkzaamheden van een klein team plannen en coördineren	57
5	Evaluatie	59
6	Minimale materiële vereisten	60
6.1	Vaklokaal	60
6.2	Didactisch materieel	60
6.3	Een kleedkamer voor de leerlingen met sanitaire installaties in functie van het aantal leerlingen	61
6.4	Gereedschappen en uitrustingen	61
6.5	Werkkledij	61
6.6	Beschermingskledij	61
7	Bibliografie	61
8	Nuttige adressen.....	63

Plaats van dit leerplan in de lessentabel

Studierichting	Gespecialiseerde dierenverzorging derde leerjaar derde graad bso
Pedagogische vakbenaming	Gespecialiseerde dierenverzorging
Administratieve vakbenaming	PV + TV Landbouw/Tuinbouw/Toegepaste wetenschappen
Specifiek gedeelte	Minimum 18 uur waarvan <ul style="list-style-type: none">• minimum 6 uur TV• minimum 4 uur PV• minimum 6 uur Stage
Complementair gedeelte	Aanbeveling om 4 uren voor te behouden voor Gespecialiseerde dierenverzorging

1 Beginsituatie

De leerlingen die starten in het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso komen uit het tweede leerjaar van de derde graad Dierenzorg bso of uit het tweede leerjaar van de derde graad Dierenzorgtechnieken tso. De leerlingen hebben in de derde graad Dierenzorg bso of Dierenzorgtechnieken tso competenties ontwikkeld om zelfstandig opdrachten in verband met verzorgingsactiviteiten bij zoogdieren, vissen, vogels en reptielen en amfibieën uit te voeren. In het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso wordt het accent van de vorming gelegd op het zelfstandig organiseren, coördineren uitvoeren, opvolgen en rapporteren van gespecialiseerde verzorgingsprocessen binnen een gekozen context.

2 Algemene doelstellingen

2.1 Studierichtingprofiel

Leerlingen leren op een praktische en geïntegreerde manier als gespecialiseerd dierenverzorger werken binnen een interdisciplinaire ploeg/equipe. Landbouwvee valt niet onder het domein van de dierenverzorger. Leerlingen leren op een methodische wijze initiatieven en activiteiten met betrekking tot het dagelijkse leven van dieren organiseren en coördineren: dieren en hun leefomgeving verzorgen, dieren voederen, de voortplanting begeleiden. Heel hun handelen is gericht op een optimale conditie, gezondheid en welzijn van de dieren. Een gespecialiseerd dierenverzorger houdt daarbij rekening met de bedrijfsprocedures, de geldende wet- en regelgeving en de gezondheid en het welzijn van zichzelf, andere medewerkers en externe bezoekers.

De aanpak beoogt een eenjarige, intensieve, praktische opleiding die voortdurend op de realiteit in het werkveld inspeelt en erop voorbereidt. Daarom wordt een vakoverschrijdend leerplan gemaakt dat de leerlingen de mogelijkheid biedt aan de hand van actieve en interactieve werkvormen (projectwerking, ...) de nodige competenties te verwerven. Stage maakt integraal deel uit van de opleiding.

2.2 Competenties

Het uitgangspunt bij het opstellen van de doelstellingen van dit leerplan is een inventaris van de competenties waarover een beginnend gespecialiseerd dierenverzorger moet beschikken. Daarnaast zijn ook doelstellingen geformuleerd die specifiek zijn voor de gekozen context.

2.2.1 Algemene doelstellingen (te ontwikkelen competenties)

- 1 Als gespecialiseerd dierenverzorger de voornaamste rassen en soorten dieren binnen de gekozen context herkennen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.
- 2 Als gespecialiseerd dierenverzorger dieren voederen: het voederen plannen, voorbereiden, en de voeding opvolgen zodat het voeren kan plaats vinden met de juiste hoeveelheid voer van de gewenste kwaliteit en samenstelling, en dat dit ten goede komt aan de conditie, gezondheid en welzijn van de dieren.
- 3 Als gespecialiseerd dierenverzorger verzorgingsactiviteiten en / of behandelingsactiviteiten plannen, voorbereiden, uitvoeren en de verzorging en / of behandeling opvolgen zodat dit ten goede komt aan de conditie, gezondheid en welzijn van de dieren.

- 4 De voortplanting van dieren plannen, uitvoeren en opvolgen zodat het fokdoel gerealiseerd wordt.
- 5 Dierengedragingen observeren, verklaren en begrijpen en trainingstechnieken toepassen om deze te beïnvloeden, zodat het welzijn van de dieren gewaarborgd wordt en reguliere werkzaamheden op een verantwoorde wijze uitgevoerd kunnen worden.
- 6 Zieke dieren, afwijkingen en/of ziekteverschijnselen bij dieren vroegtijdig signaleren en de juiste maatregelen nemen om erger te voorkomen. Hygiënische maatregelen plannen, nemen en opvolgen zodat de gezondheid van dieren wordt bevorderd en dit de uitvoering van werkzaamheden ten goede komt.
- 7 Het onderhoud van de leef- en werkomgeving plannen, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen zodat dit de gezondheid van verzorger en dier bevordert, ongevallen voorkomt en het bedrijfsresultaat beïnvloedt.
- 8 Als gespecialiseerde dierenverzorger sector- en bedrijfsgebonden documenten invullen, bijhouden en bezorgen aan de bevoegde instanties.
- 9 Als gespecialiseerde dierenverzorger in een interdisciplinair team werken.
- 10 Als gespecialiseerde dierenverzorger de werkzaamheden van een klein team dierenverzorgers plannen en de uitvoering ervan coördineren alsook het team leiden.

De school realiseert bovenstaande algemene doelstellingen via één of meerdere gekozen contexten. De school kiest de contexten uit onderstaande "toegelaten contexten":

- dierenasiel/dierenpension/dierentuin en pretpark met een dierenbestand/kinderboerderij en dierenartsenpraktijk (medewerker, gespecialiseerd dierenverzorger);
- lichaamsverzorging van carnivoren (hondentrimmer, uitbater trimsalon);
- lichaamsverzorging van herbivoren (hoefverzorger, zelfstandig ondernemer hoefverzorger);
- fokkerijbedrijven hobbydieren (medewerker en uitbater fokkerij hobbydieren);
- proefdierversorging (gespecialiseerd proefdierversorger);
- dierenspecialzaak (medewerker en uitbater in een dierenspecialzaak).

Alle voorgestelde leerplandoelstellingen dienen te worden gerealiseerd wat ook de gekozen contexten zijn.

2.2.2 Bijkomende doelstellingen afhankelijk van de gekozen context

Afhankelijk van de gekozen context dient de school volgende bijkomende leerplandoelstellingen te realiseren:

- **Dierenasiel/dierenpension/dierentuin en pretpark met een dierenbestand/kinderboerderij en dierenartsenpraktijk (medewerker, gespecialiseerd dierenverzorger)**
 - Als gespecialiseerde dierenverzorger de verzorgings- en bedrijfsactiviteiten in een dierenasiel / dierenpension / diertuin, pretpark met een dierenbestand/kinderboerderij en dierenartsenpraktijk organiseren, uitvoeren en opvolgen zodat de klant tevreden is.
- **Lichaamsverzorging van carnivoren (hondentrimmer, uitbater trimsalon)**
 - Toiletteren van carnivoren zodat het exterieur van het dier in optimale staat verkeert, overeenkomt met de rassenstandaard en de klant tevreden is.

- Beoordelen van vachtproblemen zodat de juiste behandeling gegeven is of maatregelen kunnen genomen worden.
- **Lichaamsverzorging van herbivoren (hoefverzorger, zelfstandig ondernemer hoefverzorger)**
 - Toiletteren van herbivoren zodat het exterieur van het dier in optimale staat verkeert, overeenkomt met de rassenstandaard en de klant tevreden is.
 - Beoordelen van vachtproblemen bij herbivoren zodat de juiste behandeling gegeven wordt of maatregelen kunnen worden genomen.
 - Preventieve en curatieve verzorging van klauwen en hoeven van dieren uitvoeren zodat gebreken, afwijkingen en ziekten voorkomen of hersteld worden.
- **Fokkerijbedrijven hobbydieren (medewerker en uitbater fokkerij hobbydieren)**
 - Organiseren, uitvoeren en opvolgen van het fokken van hobby- en proefdieren in functie van het vooropgezet fokdoel.
- **Proefdierversorgung (gespecialiseerd proefdierversorgung)**
 - Verzorgingsactiviteiten en/of behandlungsactiviteiten i.v.m. proefdieren voorbereiden, uitvoeren en deze opvolgen, zodat dit ten goede komt aan de doelstellingen van de dierenproeven en het welzijn van de dieren.

Leerlingen die voor die doelstellingen slagen, komen in aanmerking voor het attest van proefdierversorgung categorie A. Voor verdere informatie zie BS van 21-10-2004; Bijlage II : het koninklijk besluit van 13 september 2004 betreffende de bescherming van proefdieren, voor wat de opleiding van personen die dierproeven uitvoeren, eraan meewerken of instaan voor de verzorging van proefdieren. In die bijlage zijn de minimale vereisten opgenomen met betrekking tot de opleiding voor personen die instaan voor de bijzondere verzorging van proefdieren.

- **Dierenspecialzaak (medewerker en uitbater in een dierenspecialzaak)**
 - Bestaande verkoop- en werkruimten van een dierenspecialzaak beoordelen, onderhouden en bevoorraden.
 - Als gespecialiseerde dierenverzorg(-ster) in een dierenspecialzaak, zelfstandig of als lid van een team, etaleren en presenteren.
 - De inrichting van een bestaande dierenspecialzaak analyseren, beoordelen en voorstellen tot aanpassing formuleren.
 - Een verkoopsgesprek voeren, een verkoop realiseren en administratief afwerken.

3 Algemene pedagogisch-didactische wenken

3.1 Geïntegreerde aanpak

Het is vanuit pedagogisch-didactisch standpunt absoluut noodzakelijk om een degelijke samenhang tot stand te brengen tussen praktijk en/of stages en theorie. Een eerste stap om op dit vlak goede resultaten te bereiken, is te vertrekken vanuit een geïntegreerd leerplan. Dit betekent dus dat er geen afzonderlijk leerplan theorie en praktijk wordt gemaakt. Het onderscheid tussen TV en PV in de lessentabel is louter omwille van administratieve redenen gemaakt.

De leerplandoelstellingen en leerinhouden worden zodanig aangeboden dat de praktijk en/of stages en de theorie als één geheel worden ervaren. Het is in deze optiek ook wenselijk om de praktijk en de theorie door één en dezelfde leraar te laten geven. Indien de school toch opteert om de uren over verschillende leraren en verschillende vakken te verdelen, zullen de leraren de leerplandoelstellingen en leerinhou-

den in onderling overleg opnemen in een gezamenlijk jaarplan. De vakwerkgroep is hiervoor de aange-
wezen weg.

3.2 Verticale samenhang

3.2.1 Tweede graad Dierenzorg bso

In de tweede graad ligt de nadruk op het verwerven van de noodzakelijke transfereerbare basiskennis,
-inzichten en -vaardigheden bij het verzorgen en houden van huisdieren:

- kennis van de uitwendige bouw van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen die als gezelschapsdier worden aangewend;
- kennis van de inwendige bouw van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen die als gezelschapsdier worden aangewend;
- kennis van de levensloop en productiecycclus van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen die als gezelschapsdier worden aangewend;
- diergedragingen observeren;
- basiskennis gezondheid en welzijn van dieren;
- elementaire kennis van voedingsstoffen en voedingsmiddelen van dieren;
- basisprincipes i.v.m. huisvesting van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen die als gezelschapsdier worden aangewend;
- basisvaardigheden i.v.m. het veilig omgaan met dieren;
- basisvaardigheden i.v.m. de dagelijkse verzorging van dieren;
- basisvaardigheden i.v.m. het registreren van dieren;
- basisvaardigheden i.v.m. persoonlijke bescherming van dieren.

3.2.2 Derde graad Dierenzorg bso

In de derde graad worden bovenvernoemde leerinhouden en doelstellingen in verband met dierenzorg
verruimd en uitgediept. De klemtoon van de vorming ligt op het toepassen van de verworven kennis, in-
zichten, vaardigheden en attitudes in concrete praktijksituaties. Voor de tweede graad zijn de leerplannen
dieronafhankelijk opgesteld. In de derde graad is duidelijk gekozen om leerinhouden en doelstellingen te
realiseren via concrete diersoorten. Naast enkele verplichte diersoorten of typevoorbeelden (diersoorten
per groep) kunnen de leerkrachten binnen de complementaire uren nog enkele andere diersoorten kie-
zen.

3.2.3 Derde leerjaar derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso

In het derde leerjaar van de derde graad specialiseren de leerlingen zich in één van de aangeboden
deelaspecten en ontwikkelen ze competenties in voorbereiding op hun latere beroepsuitoefening.

3.3 Projectmatige aanpak en geïntegreerde proef

Het vak Project/Seminarie (leerplan D/2003/0279/046) leent zich tot projectmatig werken. Met een project
wordt bedoeld: een geïntegreerde oefening of thema dat door één of meer leerlingen wordt uitgevoerd.

In het specifiek gedeelte van de studierichting is Project/Seminarie opgenomen naar rato van minimum 2 lessen per week. Het is de bedoeling dat leerlingen zelfstandig informatie verwerven, verwerken en een concreet project realiseren. Projectwerk biedt de mogelijkheid het zelfstandig leren bij leerlingen aan te moedigen en deze gestalte te geven binnen de leeromgeving. Daarnaast is het gewenst dat vakoverschrijdende vaardigheden worden ingeëoefend en geïntegreerd. In het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierverzorging bso kan binnen de lessen, voorzien voor projectwerk, gewerkt worden aan de concretisering van de geïntegreerde proef. Hierbij kunnen onderwerpen die verband houden met de doelstellingen van het specifieke gedeelte worden uitgewerkt.

3.4 Stages/praktijk

Voor stages in het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso is er geen afzonderlijk leerplan opgemaakt. Stages worden in het specifieke gedeelte georganiseerd voor minimum zes lessen per week en dit volgens de bepalingen van het stagereglement. De doelstellingen die een school moet realiseren binnen de stages zijn opgenomen in dit geïntegreerde leerplan en afhankelijk van de gekozen context(en). De school beslist hoe deze doelstellingen het best gerealiseerd worden. Dit kan via praktische oefeningen op school, stages, onafhankelijke praktijkcentra, dierentuinen, kinderboerderijen en e.a. De doelstellingen en leerinhouden die men wenst te realiseren via stages worden opgenomen in de activiteitenlijst die bij het begin van het schooljaar samen met de stagebegeleider en stagementoren wordt opgemaakt. De leerlingen moeten stage lopen in bedrijven die verwant zijn met de gekozen context.

3.5 Integratie van informatie- en communicatietechnologie

Men dient optimaal gebruik te maken van de computer op het didactische vlak. Het is noodzakelijk de leerlingen vertrouwd te maken met de professionele softwarepakketten die binnen de sector dierenverzorging worden gebruikt. In de derde leerjaar bso Gespecialiseerde dierenverzorging leren de leerlingen de computer gebruiken als opvolging en ondersteuning van de activiteiten die te maken hebben met hun toekomstige beroepsuitoefening. Het is wenselijk dat de leerlingen van deze studierichting niet alleen bedrijfsgegevens kunnen invoeren en opvragen, maar dat ze ook gegevens die de computer berekent, interpreteren.

Verder kunnen de leerlingen informatie opzoeken (via internet) over gezelschapsdieren en handelsproducten die worden verkocht in dierenspecialzaken en websites raadplegen van diensten en verenigingen die voorlichting en ondersteuning verschaffen aan de sector. Ze kunnen ook eenvoudige rekenbladen of geprogrammeerde formulieren gebruiken om de kostprijs te berekenen en eenvoudige software om op een actieve manier kennis en inzicht te verwerven.

Er dient opgemerkt dat de programma's die men aanwendt zo gebruiksvriendelijk zijn dat de klemtoon ligt op de te verwerven leerplandoelstellingen en zeker niet op de beheersing van een of ander softwarepakket.

3.6 Aanschouwelijke aspecten

Er wordt tijdens de lessen "gespecialiseerde dierenverzorging" veel aandacht besteed aan het aanschouwelijke aspect. Leerlingen zoveel als kan in contact brengen met reële praktijkomstandigheden (d.w.z. voornamelijk met de dieren zelf) is een must.

De praktische vaardigheden verwerven om op een veilige, ergonomische en efficiënte wijze diverse verzorgingsactiviteiten bij dieren uit te voeren, is het uitgangsprincipe. Hierbij is het tevens belangrijk dat leerlingen de mogelijke gevaren inventariseren en de veiligheidsvoorschriften respecteren. Er dienen op

school ook voldoende dieren en aangepaste klaslokalen aanwezig te zijn (zie minimale vereisten). Het is evident dat de diersoorten tijdens de bespreking ervan aanwezig zijn in de onmiddellijke leeromgeving.

3.7 Aantal lestijden

Bij elk hoofdstuk geven we een raming van het vereiste aantal lestijden. Deze raming is indicatief: de leraar is niet verplicht zich hier strikt aan te houden. Bovendien is hij (zij) niet verplicht alle doelstellingen van één hoofdstuk chronologisch na elkaar te behandelen tenzij het expliciet in onderstaande tabel wordt aangegeven.

GESPECIALISEERDE DIERENVERZORGING Minimum 18 lesuren/week = 450 lesuren/jaar	TV	PV	STAGE
Algemeen gedeelte Leerplandoelstellingen en leerinhouden die verplicht zijn voor alle gekozen contexten Minimum 12 lesuren/week = 300 lesuren/jaar			
– Herkennen van rassen en soorten	25	50	150
– Organisatie, planning, uitvoering en opvolging van de voeding bij dieren	25		
– Planning, voorbereiding en opvolging van de verzorging en behandeling bij dieren			
– Organisatie en opvolging van de voortplanting bij dieren			
– Herkennen van zieke dieren en ziekteverschijnselen dieren	25		
– Dierengedragingen en trainen van het gedrag van dieren	25		
– Inrichting en organisatie van het onderhoud van leefruimten voor dieren en de werkruimten			
– Bedrijfsadministratie en –communicatie			
– In teamverband werken			
– Werkzaamheden van een klein team plannen en coördineren.			

Bijkomend gedeelte Leerplandoelstellingen en leerinhouden afhankelijk van de gekozen context Minimum 4 uren/week = 100 uren/jaar	50	50	
Vrij te besteden 2 uren/week		50	

4 Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Hoe wordt dit leerplan gelezen?

- 1 Het leerplan bevat **enerzijds** leerplandoelstellingen en leerinhouden die de school dient te realiseren aan de hand van één of meerdere contexten.

De school kiest de contexten uit onderstaande “toegelaten contexten”:

- Lichaamsverzorging van carnivoren (hondentrimmer, uitbater trimsalon).
- Lichaamsverzorging herbivoren (hoefverzorging, zelfstandig ondernemer hoefverzorging).
- Dierenspecialzaak (medewerker en uitbater dierenspecialzaak).
- Dierenasiel/dierenpension/dierentuin en pretpark met een dierenbestand/kinderboerderijen en dierenartspraktijk (medewerker gespecialiseerd dierenverzorging).
- Fokkerijbedrijven hobbydieren (medewerker en uitbater fokkerij hobbydieren).
- Proefdierversorging: (gespecialiseerde proefdierversorging).

Alle voorgestelde leerplandoelstellingen dienen te worden gerealiseerd wat ook de gekozen contexten zijn.

- 2 Het leerplan bevat **anderzijds** ook een aantal bijkomende leerplandoelstellingen en leerinhouden die de school dient te realiseren afhankelijk van de gekozen context.

4.1 Rassen en soorten

Competentie

De voornaamste rassen en soorten dieren herkennen binnen de gekozen context en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.

4.1.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHouden
	Rassen- en soortenkennis
RK1 – Voor de “te kennen diersoorten” informatie verzamelen, bestuderen en neerschrijven op een fiche, alsook de verworven kennis communiceren.	– Informatieverwerking van de “te kennen diersoorten” en de communicatie ervan

4.1.2 Voor de context dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK2 – De voornaamste rassen en diersoorten die voorkomen in een dierenasiel/dierenpension, kinderboerderij en dierenartspraktijk herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.	– Rassen en soorten van hobbydieren die voorkomen in een dierenasiel, dierenpension, kinderboerderij en/of dierenartspraktijk
RK3 – De voornaamste rassen en diersoorten die voorkomen in dierentuinen of pretparken met dieren herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden. (U)	– Rassen en soorten van dieren die voorkomen in dierentuinen of pretparken met dieren (U)

Toelichting: voor leerlingen die stage lopen in een dierentuin of in een pretpark met dieren moet ook de doelstelling **RK3** worden gerealiseerd.

4.1.3 Voor de context lichaamsverzorging van carnivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK4 – De voornaamste rassen en diersoorten die behoren tot de groep van de carnivoren die voor lichaamsverzorging in aanmerking komen, herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.	– Rassen en soorten van carnivoren die voor lichaamsverzorging in aanmerking komen

4.1.4 Voor de context lichaamsverzorging van herbivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK5 – De voornaamste rassen en diersoorten die behoren tot de groep van herbivoren die voor lichaamsverzorging in aanmerking komen, herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.	– Rassen en soorten van herbivoren die voor lichaamsverzorging in aanmerking komen

4.1.5 Voor de context fokkerij van hobbydieren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK6 – De voornaamste rassen en diersoorten die voorkomen op fokkerijbedrijven van hobbydieren herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.	– Rassen en soorten van hobbydieren die voorkomen op fokkerijbedrijven van hobbydieren

4.1.6 Voor de context proefdierversorgung

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK7 – De voornaamste rassen en diersoorten die worden aangewend als proefdier herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden. – Verklaren waarom bepaalde diersoorten als proefdier worden gekozen.	– Rassen en soorten van proefdieren die worden aangewend als proefdier

Soorten proefdieren die worden behandeld zijn: ratten en muizen, konijnen, honden en katten, vissen, cavia's, pluimvee e.a.

4.1.7 Voor de context dierenspecialzaken

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Rassen- en soortenkennis
RK8 – De voornaamste rassen en diersoorten die worden verkocht in dierenspecialzaken herkennen, benoemen en de belangrijkste eigenschappen ervan verwoorden.	– Rassen en soorten van hobbydieren die worden verkocht in dierenspecialzaken

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

De leerlingen hebben in de derde graad Dierenzorg bso rassen- en soortenkennis van hobbydieren verworven. In het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso zijn doelstellingen met betrekking tot rassen- en soortenkeuze afgestemd op de gekozen context(en).

Het is de bedoeling dat elke leerling in het begin van het schooljaar een lijst van "te kennen rassen- en soorten dieren" ontvangt. De lijst is samengesteld uit ras- en soortnamen van dieren waarmee de leerling op zijn stageplaats of zijn latere beroepsuitoefening binnen de context mee te maken heeft.

Van “te kennen ras en / of soort” van dier maken de leerlingen tijdens het schooljaar als geïntegreerde opdracht een dierenfiche met volgende gegevens : soort / ras / herkomst / typische kenmerken van de uitwendige en inwendige bouw, tips in verband met de verzorging en/of huisvesting.

4.2 Voeding bij dieren

Competentie

Het voederen plannen, voorbereiden en de voeding opvolgen zodat het voeren kan plaatsvinden op het juiste moment met de juiste hoeveelheid voer van de gewenste kwaliteit en samenstelling, zodat dit ten goede komt aan de conditie, gezondheid en welzijn van dieren.

4.2.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Voedingsbehoefte van de gekozen diersoorten in functie van het ontwikkelingsstadium, conditie, gezondheid en verwachte prestatie
V1 – De voedingsbehoefte van de gekozen diersoorten opzoeken en toelichten in functie van ontwikkelingsstadium, conditie, gezondheid en de verwachte prestatie.	– Bepaling voedingsbehoefte in functie van ontwikkelingsstadium, conditie, gezondheid en verwachte prestatie – Belang van de verschillende voedingsstoffen
	Voedingsmiddelen en hun samenstelling
V2 – De voedingswaarde en samenstelling toelichten van de voedingsmiddelen die worden gebruikt voor het voederen van de gekozen diersoorten.	– Samenstelling van de voedingsmiddelen – Voedingswaarde – De voedingsmiddelentabel voor dieren
V3 – Informatie i.v.m. voedingsmiddelen opzoeken en toelichten.	
	Bepalen van de conditiescore
V4 – Aan de hand van een conditiekaart de conditiescore bij dieren bepalen.	
V5 – De oorzaak en gevolgen van een afwijkende conditiescore bij dieren inschatten.	– Gevolgen van een afwijkende conditiescore
V6 – Aan de hand van voorbeelden maatregelen formuleren om de conditiescore bij dieren te verbeteren.	– Maatregelen om de conditiescore te verbeteren
	Risicogroepen inzake voeding
V7 – Risicogroepen inzake voeding bij dieren herkennen en maatregelen nemen om tekorten of fouten te voorkomen.	

<p>V8 – Een rantsoen berekenen, lezen, verantwoord en eventueel bijsturen in functie van de leeftijd en het ontwikkelingsstadium van de dieren, verwachte prestaties, conditie en gezondheid van de gekozen diersoort.</p>	<p>Rantsoenberekening</p> <ul style="list-style-type: none"> – Berekenen van een rantsoen – Bepalen van het aantal voederbeurten per dag – Keuze van de voedingsmiddelen verantwoord – Hoeveelheid voor een specifiek dier berekenen
<p>V9 – Zelfstandig voederbeurten organiseren, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen</p>	<p>Organisatie en uitvoering voederbeurten</p> <ul style="list-style-type: none"> – Voorraadbeheer voedingsmiddelen – Planning voer- en watervoorziening – Berekening van de hoeveelheid voedingsmiddelen op langere termijn. – Maaltijden samenstellen – Instellen en controleren van apparatuur voor voer- en watervoorziening – Voer en water verstrekken
<p>V10 – Voedingsstoornissen vaststellen, rapporteren en maatregelen nemen om die te voorkomen en te verhelpen.</p> <p>– Informatie omtrent voedingsstoornissen bij specifieke diersoorten opzoeken en toelichten.</p>	<p>Voedingsstoornissen</p> <ul style="list-style-type: none"> – Voornaamste voedingsstoornissen – Oorzaken van voedingsstoornissen – Maatregelen om voedingsstoornissen te voorkomen
<p>V11 – Doel van een dieet bij dieren omschrijven</p> <p>V12 – De soorten dieet opnoemen en de zin ervan verwoorden</p> <p>V13 – Diëten samenstellen</p>	<p>Dieet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Doel van het dieet – Soorten diëten – Samenstelling van diëten
<p>V14 – Maatregelen nemen om voedingsmiddelen op een correcte manier te bewaren zodat de kwaliteit ervan behouden blijft en dit volgens de wettelijke vereisten.</p>	<p>Bewaring van voedingsmiddelen voor dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Factoren die een invloed hebben op de bewaring van voedingsmiddelen – Bewaarmethoden en – technieken – Behandeling van de voedingsmiddelen in functie van de bewaring – Wetgeving in verband met de opslag van voedingsmiddelen

V15	– Aan de hand van de nodige informatie een kostprijsberekening maken voor een bepaald dier (dierengroep) over een langere periode.	Kostprijsanalyse van de voeding van dieren
V16	– Goedkopere alternatieven met dezelfde kwaliteit aan voedingswaarde voorstellen.	

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Realiseer bovenstaande leerplandoelstellingen in functie van de gekozen context. Via cursusmateriaal en georganiseerde leersituaties moet op een overzichtelijke wijze het realiseren van bovenstaande doelstellingen binnen de gekozen context worden aangetoond.
- Via stageopdrachten kunnen leerlingen informatie verzamelen over alles wat te maken heeft met voederen van dieren op het stagebedrijf. Laat dan ook voldoende ruimte tijdens zijn lessen voor het terugkoppelen van de verworven kennis en vaardigheden tijdens de stageperiode.
- Via toeleveringsbedrijven i.v.m. voedingsmiddelen kan je bruikbare informatie omtrent voeding van hobbydieren bekomen.
- Confronteer leerlingen met de gegevens i.v.m. voeding die zijn aangebracht op de voedingsmiddelen voor hobbydieren. Hierbij kan je de relevantie van de informatie, het aantal bronnen, de werking van de informatie beoordelen.
- Laat leerlingen voor de gekozen diersoorten informatie opzoeken en biedt hen de ruimte tijdens de lessen om deze toe te lichten.

4.3 Verzorging en behandeling van dieren

Competentie

Verzorgingsactiviteiten en/of behandelingsactiviteiten plannen, voorbereiden, uitvoeren en de verzorging en/of behandeling opvolgen zodat dit ten goede komt aan de gezondheid, de conditie en het welzijn van de dieren.

4.3.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Organisatie van de verzorging
VZ1 – De verzorging van dieren (dierengroepen) plannen, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.	– Het opstellen van een verzorgingskaart
VZ2 – Gezondheidscontroles plannen, uitvoeren, rapporteren en opvolgen.	Uitvoeren van gezondheidscontrole

<p>VZ3 – Bepalen welke verzorgingsactiviteiten op korte en langere termijn moeten worden uitgevoerd, uitvoeren in functie van de gekozen diersoort of dierengroep.</p>	<p>Verzorgingsactiviteiten bij dieren uitvoeren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Verzorging van vacht, oren, ogen, gebit, neus en uier, anus, uitwendige geslachtsorganen
<p>VZ4 – De gevaren voor de mens, inherent aan het houden en verzorgen van dieren herkennen en deze toelichten</p>	<p>Gevaren van mens bij de verzorging en behandeling van dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zoönose – Verwondingen – Vallen – Gevaren i.v.m. gebruikte producten – Agressie – Enz.
<p>VZ5 – Maatregelen nemen om ziekten of kwetsuren bij de verzorgers te voorkomen.</p> <p>VZ6 – Voor ieder type verzorgingsactiviteit de juiste beschermingsmiddelen gebruiken.</p> <p>VZ7 – Eerste hulp bij ongevallen van een verzorger toedienen</p>	<p>Maatregelen nemen om verzorgers van dieren te beschermen</p> <ul style="list-style-type: none"> – Preventieve maatregelen – Beschermingsmiddelen in functie van de verzorgingsactiviteit – EHBO voor verzorger
<p>VZ8 – De belangrijkste gereedschappen en apparatuur voor verzorging van dieren herkennen, benoemen, hanteren en onderhouden.</p> <p>VZ8 – Het juiste gereedschap en/of apparatuur kiezen in functie van de aangewende verzorgingsactiviteit.</p>	<p>Verzorgingsgereedschappen en apparatuur die worden toegepast bij de verzorging van dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Verzorgingsgereedschappen – Verzorgingsapparatuur
<p>VZ9 – Reanimatietechnieken toepassen bij dieren.</p> <p>VZ10 – EHBO toepassen bij dieren</p> <p>VZ11 – De samenstelling van een EHBO-koffer toelichten.</p>	<p>EHBO bij dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wondverzorging – Reanimatietechnieken – EHBO-koffer voor dieren

4.3.2 Voor de context dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk

Competentie

Als gespecialiseerde dierenverzorger de verzorgings- en bedrijfsactiviteiten in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin, pretpark met een dierenbestand / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk organiseren, uitvoeren en opvolgen zodat de klant/bezoeker tevreden is.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Een schema voor verzorgingsactiviteiten
<p>D1 – Een schema voor verzorging van dieren opgenomen in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin, pretpark met een dierenbestand / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk opmaken.</p> <p>D2 – Een ras- en soortspecifiek verzorgings-schema opstellen en toelichten.</p> <p>D3 – Voor een bepaald dier dat wordt aangeboden een aangepast verzorgings-schema opstellen en toelichten.</p>	<p>– Schema voor de typische verzorging van dieren opgenomen in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin, pretpark met een dierenbestand / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk</p> <p>– Verzorgings-schema per specifieke diersoort</p>
	Kennis van de delen van het exterieur
<p>D4 – De verschillende delen van de uitwendige bouw van dieren die voor lichaamsverzorging worden aangeboden herkennen en beoordelen.</p>	<p>– Kennis van de delen van het exterieur van dieren die in aanmerking komen voor lichaamsverzorging</p>
	Basistechnieken en –handelingen bij de lichaamsverzorging van carnivoren
<p>D5 – Basistechnieken en –behandeling i.v.m. lichaamsverzorging bij dieren op de juiste wijze uitvoeren.</p>	<p>– Verzorging van de vacht</p> <p>– Verzorging van de tanden</p> <p>– Verzorging van de oren en gehoorgang</p> <p>– Verzorging van de ogen</p> <p>– Verzorging van de poten</p>
	Verzorgingsproducten
<p>D6 – De voornaamste producten voor verzorging bij dieren opnoemen, het doel ervan verwoorden en op een efficiënte wijze toepassen.</p>	<p>– Overzicht van de soorten verzorgingsproducten</p> <p>– Werking en doel</p>
	Onderzoek van nieuwe dieren
<p>D7 – Gezondheidscontrole uitvoeren bij dieren die worden binnengebracht en de gepaste maatregelen nemen bij het vaststellen van afwijkingen.</p>	

D8	– De belangrijkste zaken i.v.m. zwervende dieren en de opvang ervan verwoorden en toepassen.	Wetgeving in verband met “zwervende dieren”
D9	– De bevoegdheden van een dierenasiel verwoorden en toelichten.	De bevoegdheden van een dierenasiel
D10	– De wetgeving i.v.m. het houden van dieren in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin, pretpark met een dierenbestand / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk verwoorden en toelichten	Wetgeving i.v.m. het houden van dieren in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin, pretpark met een dierenbestand / kinderboerderij en dierenartsenpraktijk
D11	– De belangrijkste gereedschappen en apparatuur die worden aangewend bij lichaamsverzorging van de dieren benoemen en hanteren.	Gereedschappen en apparatuur voor de lichaamsverzorging – Gereedschappen voor verzorging – Apparatuur voor verzorging – Installatie voor verzorging
D12	– Het juiste gereedschap kiezen bij de verzorging of de aangewende techniek.	
D14	– Kandidaat-adoptanten begeleiden in hun keuze van het toekomstig huisdier en rekening houden met de gezinssituatie, maar vooral met het karakter van het dier.	Begeleiding van kandidaat-adoptanten
D15	– Aan de hand van concrete voorbeelden de kostprijs voor het verblijf van dieren voor een korte of langere periode berekenen.	Kostprijs voor dagverblijf van dieren

4.3.3 Voor de context lichaamsverzorging van carnivoren

Competenties
– Carnivoren toiletteren zodat het exterieur van het dier in optimale staat verkeert, overeenkomt met de rassenstandaard en de klant tevreden is.
– Vachtproblemen beoordelen zodat de juiste behandeling wordt gegeven of maatregelen kunnen genomen worden.

LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHouden	
		Een schema voor lichaamsverzorging van carnivoren	
LC1	– Een schema voor lichaamsverzorging opstellen	–	Schema voor lichaamsverzorging
LC2	– Een rasspecifiek vachtverzorgingsschema opstellen en toelichten.	–	Rasspecifiek schema voor vachtverzorging

<p>LC3 – Voor een bepaald dier dat wordt aangeboden een aangepast vachtverzorgings-schema opstellen en toelichten.</p>	
<p>LC4 – De verschillende delen van de uitwendige bouw herkennen en dieren beoordelen die voor lichaamsverzorging worden aangeboden.</p> <p>LC5 – De verschillende vachtsoorten herkennen.</p> <p>LC6 – Voor een bepaald dier dat wordt aangeboden voor lichaamsverzorging de juiste behandeling voorstellen, rekening houden met het ras, de leeftijd en het verzorgingsniveau van het dier en de wensen van de klant.</p> <p>LC7 – Vachtproblemen herkennen, benoemen en de oorzaken verwoorden.</p> <p>LC8 – Behandeling van vachtproblemen voorstellen aan klanten en eventueel behandelen of doorverwijzen naar een dierenarts.</p>	<p>Kennis van de delen van het exterieur bij carnivoren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kennis van de delen van exterieur van dieren die in aanmerking komen voor lichaamsverzorging – Soorten oren, soorten staarten, vachtkleuren, soorten haren en verharingen, soorten vachten – Rasvoorschriften i.v.m. de behandeling van vachten – Vachtproblemen: herkenning, oorzaken en behandeling
<p>LC9 – Basistechnieken en –handeling i.v.m. lichaamsverzorging bij dieren op de juiste wijze uitvoeren.</p>	<p>Basistechnieken en –handelingen bij de lichaamsverzorging bij carnivoren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Verzorging van de vacht: borstelen, kammen, trimmen, scheren en knippen, toiletteren volgens de standaard, trimmen van diverse rassen, vachtcorrecties, toiletteren volgens de noden van de markt – Verzorging van de tanden – Verzorging van de oren en gehoorgang reinigen, plukken van overvloedige beharing – Verzorging van de ogen: reinigen van de ooghoeken, verwijderen traanstrepen en overvloedige beharing. – Verzorging van de poten

<p>LC10 – De voornaamste producten voor vachtverzorging bij dieren opnoemen, het doel ervan verwoorden en op een efficiënte wijze toepassen.</p>	<p style="text-align: center;">Vachtverzorgingsproducten</p> <ul style="list-style-type: none"> – Overzicht van de soorten producten voor vachtverzorging – Werking en doel
<p>LC11 – De belangrijkste gereedschappen en apparatuur die worden aangewend bij lichaamsverzorging van carnivoren benoemen en hanteren.</p> <p>LC12 – Het juiste gereedschap kiezen bij de verzorging of de aangewende techniek.</p>	<p style="text-align: center;">Gereedschappen en apparatuur voor de lichaamsverzorging van carnivoren</p>

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Het is vanzelfsprekend dat leerlingen die deze context kiezen stage lopen in een trimsalon. Het is belangrijk tijdens de praktijklessen de leerlingen veel te laten oefenen op de lichaamsverzorging van carnivoren, om zodoende de noodzakelijke basisvaardigheden van een trimmer te verwerven.
- Een professioneel trimmer (-ster) moet in staat zijn om de juiste trimschema's te vertalen naar de praktijk. Elk ras kent immers een specifiek trimschema. Om dergelijk trimschema te kunnen lezen, dienen de leerlingen een goede voorkennis van het exterieur en de rassen te bezitten.

4.3.4 Voor de context lichaamsverzorging van herbivoren

Voor deze context dienen, naast onderstaande leerplandoelstellingen, ook de doelstellingen **LC1-LC11** te worden gerealiseerd. In de beschrijvingen van de doelstellingen moet het woord "carnivoren" worden vervangen door "herbivoren".

<p>Competenties</p> <ul style="list-style-type: none"> – Herbivoren toiletteren zodat het exterieur van het dier in optimale staat verkeert en de klant tevreden is. – Vachtproblemen bij herbivoren beoordelen zodat de juiste behandeling wordt gegeven of maatregelen kunnen worden genomen. – Preventieve en curatieve verzorging van klauwen en hoeven van dieren uitvoeren zodat gebreken, afwijkingen en ziekten voorkomen of hersteld worden.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Hoef- en klauwverzorging
<p>LH1 – Aan de hand van voorbeelden, de delen van de voet van herbivoren herkennen en hun functie verwoorden.</p> <p>LH2 – De verschillende verrichtingen van de voet van herbivoren herkennen, verwoorden en beoordelen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Anatomie van de voet – Verrichtingen van de voet

LH3 – De voor- en nadelen van beslag verwoorden.	– Voor- en nadelen van beslag
LH4 – Hoeven beoordelen, aanpassen en/of corrigeren.	– Beoordelen van hoeven, beslag en verzorgingstoestand.
LH5 – Hoeven en klauwen van herbivoren bekappen in functie van de hoof- en klauwproblemen die zich voordoen.	– Bekappen van hoeven en klauwen – Periodieke hoofverzorging bij herkauwers
	Standen en gangen
LH6 – Kreupelheid evenals afwijkingen van de stand of de gang beoordelen, zodat de juiste behandeling of maatregel kan worden uitgevoerd.	– Beoordeling van stand en gang – Beoordeling van kreupelheid – Oorzaken van kreupelheid
	Gebreken en afwijkingen in stand en gang
LH7 – De voornaamste ziekten aan hoeven en klauwen herkennen en de gepaste maatregelen nemen om deze te voorkomen of te herstellen.	– Ziekten aan hoeven en klauwen
LH8 – De belangrijkste gereedschappen en apparatuur bij het verzorgen van hoeven en klauwen herkennen, benoemen, hantieren en onderhouden.	Gereedschappen en materialen voor hoeven- en klauwverzorging
LH9 – Een gezonde paardenhoef bekappen en beslaan. (U)	Het beslag van de hoeven bij paarden (U)

4.3.5 Voor de context proefdierversorgung

Competentie

Verzorgingsactiviteiten en/of behandelingsactiviteiten i.v.m. proefdieren voorbereiden, uitvoeren en deze opvolgen, zodat dit ten goede komt aan de opzet van de dierenproeven en het welzijn van de dieren.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHouden
PV1 – De belangrijkste evoluties die zich hebben voorgedaan op het gebied van dierenproeven verwoorden en toelichten.	Historiek van dierenproeven – Belangrijkste feiten i.v.m. de geschiedenis van dierenexperimenten. – Aandacht voor de ethiek
PV2 – De belangrijkste wettelijke voorschriften i.v.m. het organiseren van dierenproeven en het gebruik van proefdieren verwoorden en toepassen.	De Belgische wetgeving in verband met het organiseren van dierenproeven Aspecten i.v.m. de labo's, ethische commissie, opleiding e.a.

<p>PV3 – De belangrijkste zaken uit de Europese richtlijn(en) i.v.m. het organiseren van dierenproeven en het gebruik van proefdieren verwoorden en toepassen.</p>	<p>De Europese richtlijn(en) in verband met dierenproeven</p> <ul style="list-style-type: none"> – De richtlijn 86/609/EEG – Begrippen: BCLAS, FELASA, AAALAC
<p>PV4 – Proefdieren hanteren, manipuleren en immobiliseren tijdens de verschillende behandelingen en verzorging.</p> <p>PV5 – Assisteren tijdens het toedienen van bepaalde stoffen in het kader van proefprojecten.</p> <p>PV6 – Assisteren bij het afnemen van monsters van proefdieren tijdens het onderzoeksproject.</p>	<p>Hanteren en immobiliseren van proefdieren</p>
<p>PV7 – De verschillende wijzen waarop bepaalde stoffen tijdens een onderzoeksproject aan dieren worden toegediend, herkennen en verwoorden.</p>	<p>Het toedienen van bepaalde stoffen aan proefdieren in het kader van een onderzoeksproject</p>
<p>PV8 – De verschillende wijzen waarop monsters van proefdieren worden genoemd tijdens een onderzoeksproject herkennen en verwoorden.</p>	<p>Het verzamelen van stalen (monsters)</p>
<p>PV9 – Mannelijke en vrouwelijke proefdieren van elkaar onderscheiden.</p>	<p>Het seksen van proefdieren</p>
<p>PV10 – De methoden van plaatselijke en volledige verdoving herkennen en verwoorden</p> <p>PV11 – Zaken waaraan men bijzondere aandacht besteedt bij het verdoven van proefdieren herkennen, verwoorden en toepassen.</p> <p>PV12 – Proefdieren vóór, tijdens en na de operatie verzorgen.</p>	<p>Het verdoven van dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Plaatselijke en volledige verdoving – Aandachtspunten tijdens het verdoven van proefdieren – Verzorging van de proefdieren vóór, tijdens en na de operaties
<p>PV13 – De verschillende methoden voor het uitvoeren van euthanasie bij proefdieren herkennen, verwoorden en uitvoeren.</p> <p>PV14 – De voor- en nadelen van de verschillende methoden van euthanasie verwoorden.</p>	<p>Euthanasie van proefdieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Verschillende methoden – Voor- en nadelen van de verschillende methoden

PV15 – De bijzondere randvoorwaarden voor het toepassen van euthanasie bij proefdieren herkennen, verwoorden en toepassen.	– Randvoorwaarden: aspecten i.v.m. de wetgeving, ethiek, imago van het bedrijf
PV16 – De meeste optimale techniek voor euthanasie bij proefdieren toepassen.	– Uitvoeren van euthanasie bij proefdieren
PV17 – Op een ethische wijze omgaan met dode dieren	Omgaan met dode dieren
	Dierenwelzijn en ethiek
PV18 – Verwoorden hoe onderzoekers het aantal proefdieren tijdens hun onderzoek kunnen verminderen en op die manier het welzijn van dieren bewaken.	– Principe van de drie V's volgens Russel-Burch: vervangen, verminderen en verfijnen
PV19 – Aan de hand van praktijkvoorbeelden aantonen hoe onderzoekers het aantal dieren voor hun experimenten beperken.	– Methoden om het aantal proefdieren te verminderen en dierenexperimenten te vervangen, te verminderen en te verfijnen
PV20 – Steriliseer- en schoonmaakgerei op een correcte wijze hanteren, onderhouden en steriliseren.	Gebruik en onderhoud van steriliseer- en schoonmaakgerei
PV21 – Benodigheden voor proefdierenverblijven in ontvangst nemen, lossen en opslaan.	Opslag voeder- en beddingmateriaal en ander materiaal voor het uitvoeren van dierenexperimenten
PV22 – Voeder- en beddingmateriaal op de juiste wijze opslaan.	
PV23 – Verschillende soorten beddingmateriaal herkennen en voor een bepaalde situatie het beste materiaal kiezen.	
PV24 – Aandachtspunten bij het verstrekken van voeder en water aan proefdieren formuleren en toepassen.	
	Microbiologische kwaliteit
PV25 – De microbiologische kwaliteit van proefdieren, huisvesting en verzorging inschatten en maatregelen nemen om deze te verbeteren.	– Bepalen van de microbiologische kwaliteit van proefdieren, huisvesting en verzorging
	Registratie van de omgevingsparameters van dierenverblijven
PV26 – De omgevingsfactoren van dierenverblijven op een correcte wijze registreren en afwijkingen rapporteren.	– Temperatuur – Relatieve luchtvochtigheid – Licht/duisternis – Huisvesting – Ventilatie – ...

PV27 – De impact van de omgevingsfactoren, huisvesting en verzorging op de resultaten van de dierenproeven verwoorden.	Impact van de omgevingsfactoren, huisvesting en verzorging op de resultaten van het onderzoek
PV28 – Afwijkingen i.v.m. de verzorgingsactiviteiten en hygiëne van de uitrustingen vaststellen en rapporteren.	

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- De proefdierverzorger dient volgende soorten proefdieren te kunnen verzorgen : konijn, cavia's, pluimvee, gerbil, vissen en amfibieën, muizen en ratten. De elementaire kennis omtrent anatomie en fysiologie hebben de leerlingen reeds verworven in het eerste en tweede leerjaar van de derde graad Dierenzorg BSO of Dierenzorgtechnieken TSO.
- Het is vanzelfsprekend dat leerlingen die deze context kiezen stage lopen in een proefdiercentrum en de nodige ervaring opdoen om als proefdierverzorger te kunnen werken.

4.4 Voortplanting bij dieren

4.4.1 Voor alle contexten

Competentie

De voortplanting van dieren plannen, uitvoeren en opvolgen zodat het fokdoel gerealiseerd wordt.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Problemen in verband met vruchtbaarheid
VP1 – Voornaamste problemen die kunnen optreden in verband met de vruchtbaarheid verwoorden en eventuele oorzaken duiden.	– Problemen i.v.m. de vruchtbaarheid – Oorzaken van vruchtbaarheidsproblemen
VP2 – Maatregelen nemen om vruchtbaarheidsproblemen te voorkomen.	– Preventiemaatregelen
VP3 – Kiezen tussen natuurlijke dekking, KI of embryocultuur en de keuze verwoorden.	– Keuze tussen natuurlijke dekking, KI, embryocultuur
	Opvolgen en registreren van de vruchtbaarheid en de voortplantingscyclus
VP4 – De voortplantingscyclus van de dieren opvolgen en de vruchtbaarheidsgegevens registreren.	– Bronstcontrole – Inseminatiegegevens – Drachtigheidscontrole en –gegevens – Gegevens voortplantingscycli – Attentielijsten voortplanting
VP5 – Attentielijsten in verband met voortplanting opvolgen en invullen.	

VP6 – Assisteren bij onderzoeken i.v.m. de voortplanting.	
VP7 – Methoden om aan geboorteregeling te doen bij dieren verwoorden en toelichten.	<p>Geboorteregeling bij dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Methoden van geboorteregeling – Onvruchtbaar maken van dieren – Wetgeving en ethiek i.v.m. geboorteregeling bij dieren.
VP8 – De wettelijke regeling en ethische voorschriften i.v.m. geboorteregeling bij dieren verwoorden en toelichten	
VP9 – Assisteren bij de geboorte van dieren.	<p>Geboorte van jonge dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Assistentie bij de geboorte
VP10 – De dieren vóór en na de geboorte behandelen en verzorgen.	<ul style="list-style-type: none"> – Verzorging van moederdieren tijdens en na de geboorte
VP11 – Mogelijke complicaties inschatten en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen.	<ul style="list-style-type: none"> – Voorzorgsmaatregelen en mogelijke complicaties
VP12 – De verzorging en opfok van jonge dieren tot volwassenheid organiseren, uitvoeren en opvolgen.	<p>Verdere opfok van jonge dieren</p>

4.4.2 Voor de contexten proefdierverzorging en fokkerij van hobbydieren

Competentie

Het fokken van hobby- en proefdieren organiseren, uitvoeren en opvolgen in functie van het vooropgezet fokdoel.

LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN	
		Celleer of cytologie	
F1	– De belangrijkste celonderdelen op een voorstelling van een cel herkennen en benoemen.	–	Bouw van de cel
F2	– Delen van de celkern benoemen.		
		Celcyclus	
F3	– Het begrip celcyclus verwoorden.	–	Celcyclus: begrip
F4	– De structuur en de replicatie van het DNA beschrijven.	–	Structuur van het DNA en replicatie ervan

F5	– Op microfoto's of schetsen de verschillende fasen bij een gewone celdeling of mitose aanduiden en benoemen.	– De verschillende fasen bij een gewone celdeling
F6	– Op microfoto's of schetsen de verschillende fasen bij een reductiedeling of meiose aanduiden en benoemen.	– De verschillende fasen bij een reductiedeling
F7	– Het verschil tussen mitose en meiose naar resultaat van de deling weergeven en het belang van beide toelichten.	– Verschilpunten tussen meiose en mitose
F8	– Groei bij dieren verklaren.	– Groei bij dieren

F9	– Het begrip klonen verklaren.	– Klonen: begrip
-----------	--------------------------------	------------------

ERFELIJKHEIDSLEER

		Variatie binnen de soort
F10	– Formuleren hoe variabiliteit binnen de soort tot stand komt.	Variabiliteit binnen de stand
F11	– De inhoud van het begrip fenotype en genotype formuleren.	Genotype en fenotype
		Overervingmechanismen
F12	– Uit de resultaten van proeven de wetten van Mendel afleiden.	– De wetten van Mendel
F13	– Een inhoud formuleren voor de begrippen dominant en recessief allel, homozygoot, heterozygoot, dominante en intermediaire overerving.	– Begrippen: dominant, recessief, allel, homozygoot, heterozygoot, dominante en intermediaire overerving
F14	– De resultaten van mono- en dihybride kruisingen aan de hand van voorbeelden bij hobby- en proefdieren verklaren en symbolisch voorstellen.	– Mono - en dihybride kruisingen – Voorbeelden van mono- en dihybride kruisingen bij hobby- en/of proefdieren
F15	– Aan de hand van voorbeelden aantonen dat een kenmerk meestal door meerdere genenparen wordt overgeërfd.	– Overerving van erfelijke kenmerken bij hobby- en /of proefdieren
F16	– Uit resultaten van experimenten van Morgan afleiden dat sommige genen gekoppeld zijn en dat overkruising of crossing-over kan optreden.	– De wetten van Morgan – Principe van crossing-over
F17	– Aan de hand van voorbeelden bij hobby- en proefdieren het begrip geslachtsgebonden erfelijkheid omschrijven en verklaren.	– Vererving van geslachtsgebonden kenmerken bij hobbydieren

		Genetische code
F18	– Aan de hand van een voorbeeld het belang van de kennis van de genetische code in de fokkerij verwoorden.	– Belang van de genetische code in de fokkerij
F19	– De overdracht van erfelijke informatie door DNA omschrijven.	– Overdracht van erfelijke eigenschappen via DNA
		Genetische manipulaties en de ontwikkeling van transgene dieren
F20	– Aan de hand van een voorbeeld bij hobby- en/of proefdieren de technieken bij genetische manipulatie verklaren en uitleggen.	– Techniek van genetische manipulatie – Voorbeelden van genetische manipulaties bij dieren
F21	– Aan de hand van voorbeelden uitleggen wat transgene dieren zijn en hoe ze ontstaan.	– Transgene dieren
F22	– Het belang en de toepassing van transgene dieren bij dierenproeven en in de fokkerij toelichten.	– Het belang van het gebruik van transgene dieren bij dierenexperimenten – Het belang van het gebruik van transgene dieren in de fokkerij

		Exterieurkenmerken beoordelen
F23	– Aan de hand van voorbeelden exterieurkenmerken bij dieren herkennen, beoordelen en registreren.	– Exterieurkenmerken – Typische kenmerken per soort en ras
F24	– Het belang van prijskampen voor de fokkerij toelichten.	Belang van prijskampen voor dieren
		Selectie bij dieren
F25	– Verwoorden wat men verstaat onder selectie bij dieren en uitleggen waarom dit belangrijk is voor de fokkerij.	– Begrip – Redenen
F26	– De belangrijkste selectiecriteria opsommen en toelichten.	– Criteria
F27	– Aantonen dat de selectiecriteria bij dieren afhankelijk zijn van het fokdoel.	– Fokdoel – Fokbeleid – Genetische trends
F28	– De belangrijkste reproductie- en productie-eigenschappen van de meest voorkomende rassen en soorten opsommen en toelichten.	– Reproductie-eigenschappen – Productie-eigenschappen
F29	– Het nut van bloedonderzoek en DNA analyse bij de selectie verwoorden.	– Waarde van het bloedonderzoek en DNA-analyse

F30	– Het begrip erfelijkheidsgraad verwoorden en de betekenis ervan uitleggen voor de fokkerij	– Erfelijkheidsgraad en fokwaarde: uitdrukking, functionele kenmerken, aanwezigheid van erfelijke gebreken
F31	– Verschil tussen genotype en fenotype verwoorden. – Uitleggen welke kwalitatieve en kwantitatieve erfelijke eigenschappen overerven en op welke manier dit gebeurt.	– Genotype en fenotype – Kwalitatieve en kwantitatieve overervingseigenschappen
F32	– De belangrijkste basisbegrippen en principes over erfelijkheid bij dieren toelichten.	Basisbegrippen en –principes over erfelijkheid
F33	– Opsommen welke erfelijke gebreken optreden bij dieren en uitleggen hoe ze worden overgeërfd.	Overerving van erfelijke gebreken
		Fokmethoden
F34	– De verschillende fokmethoden herkennen, opsommen en toelichten.	– Overzicht van de verschillende fokmethoden
F35	– Aan de hand van een voorbeeld uitleggen wat inteelt bij dieren is.	– Zuivere teelt en inteelt
F36	– De consequenties en het nut van inteeltlijnen bij het veredelen van dieren verwoorden.	– Effecten van inteelt
F37	– Aan de hand van voorbeelden de graad van inteelt berekenen.	– Berekenen van de inteeltgraad
F38	– Uitleggen wat men verstaat onder kruisingen en lijnen bij het veredelen van dieren.	– Kruisingen van rassen en bloedlijnen – Overzicht van kruisingssystemen
F39	– Aan de hand van voorbeelden het effect van kruisingen uitleggen.	– Effecten van kruisingen
		Fokverenigingen en stamboek
F40	– De betekenis en de doelstellingen van fokverenigingen en het stamboek in verband met het fokken van dieren verwoorden.	– Overzicht – Betekenis – Doelstellingen
F41	– Voorwaarden waaraan dieren moeten voldoen om opgenomen te worden in het stamboek verwoorden en toelichten.	– Voorwaarden waaraan dieren moeten voldoen opgenomen te worden in het stamboek
F42	– Aan de hand van voorbeelden uitleggen wat men verstaat onder een opfokprogramma en hoe het wordt opgebouwd. – Bestaande fokprogramma's toelichten. – Voor een bepaalde diersoort een eenvoudig fokprogramma opstellen.	Fokprogramma's en geboortespreiding
F43	– Uitleggen wat de betekenis is van de fokwaardeschatting.	Fokwaardeschatting

F44 – De verschillende methoden voor het bepalen van de fokwaarde toelichten.	
F45 – Informatie omtrent de fokwaarde van bepaalde dieren zoeken, lezen en toelichten.	Voorstelling van de fokwaarde
F46 – Op de basis van de selectie-indexen de meest geschikte partners selecteren in het kader van het uitgestippelde fokbeleid.	Partnerkeuze en optimaliseren van de selectie <ul style="list-style-type: none"> – Indexen – Exterieurkenmerken – Afstammingsgegevens
F47 – Gegevens i.v.m. de fokkerij opvragen, lezen en registreren.	Registratie van fokgegevens
F48 – Een goede keuze maken bij aankoop van fokdieren in functie van het fokbeleid.	Beoordeling van de dieren en de selectieresultaten
F49 – Via de resultaten van de afstammelingen het fokbeleid opvolgen en beoordelen.	Optimaliseren van het opfokbeleid

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Bij het realiseren van bovenstaande leerplandoelstellingen is het belangrijk geïntegreerd en actief te werken.
- Nodig een medewerker van een stamboekvereniging uit om met de leerlingen een gesprek te voeren omtrent de doelstellingen en werking.
- De leerlingen van de studierichting gespecialiseerde dierenverzorger hebben nog geen voorkennis van erfelijkheidsleer. Het is noodzakelijk basisbegrippen en –principes uit de erfelijkheid te behandelen als voorkennis voor het ontwikkelen van opfokprogramma's.
- Het is belangrijk veel oefeningen in verband met de selectie van dieren te maken. Informatiebronnen hierover dienen beschikbaar te zijn binnen de directe leeromgeving van de leerlingen. Laat leerlingen zelf voorbeelden van fokprogramma's kiezen van hun eigen stagebedrijf.
- De rassen en soorten hobby- en proefdieren komen aan bod in het eerste en tweede leerjaar van de derde graad dierenzorg bso. Het kan wenselijk zijn om een aantal zaken in verband met typische overervingskenmerken te herhalen of uit te diepen.

4.5 Dierengedragingen en training van dierengedrag

Competentie

Dierengedragingen observeren, verklaren, begrijpen en trainingstechnieken toepassen om gedragingen te beïnvloeden zodat het welzijn van de dieren wordt gewaarborgd en reguliere werkzaamheden op een verantwoorde wijze uitgevoerd kunnen worden.

4.5.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHOUDEN
DG1	– Probleemgedrag bij dieren vaststellen, de oorzaken ervan verklaren, oplossingen voorstellen en hierover rapporteren.	Afwijkingen van het basis ethogram – Betekenis – Oorzaken
DG2	– Dieren op de juiste manier hanteren en fixeren.	Hanteren van dieren
		Opvoeden van dieren
DG3	– Basisregels bij het opvoeden van dieren verwoorden.	– Basis bij het opvoeden van dieren
DG4	– Probleemgedrag bij dieren corrigeren.	– Mogelijke aanpak van probleemgedrag – Omgang met agressie bij dieren
DG5	– Het gewenste gedrag aanleren	– Leerprincipes
DG6	– Voorstellen i.v.m. kooiverrijking toepassen	– Kooiverrijking
DG7	– Positieve gedragstraining bij dieren voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.	– Positieve gedragstraining bij dieren
DG8	– Dieren met stress herkennen en de mogelijke oorzaken toelichten. – Dieren in stresssituatie opvangen.	– Stressmanagement en dierenwelzijn
DG9	– De Europese richtlijnen in verband met dierenwelzijn toelichten.	– Europese richtlijnen in verband met dierenwelzijn
DG10	– Uitleggen wanneer een dier zich “wel bevindt” volgens de Europese wetgeving op dierenwelzijn aan de hand van de vijf vrijheden van het dier.	– Vrij van dorst, honger en ondervoeding – Vrij van lichamelijk ongerief – Vrij van pijn, verwondingen en ziektes – Vrij om normaal gedrag te vertonen – Vrij van angst en chronische stress
DG11	– Het verband leggen tussen stress en dierenwelzijn.	– Relatie stress en dierenwelzijn

DG12 – Wettelijke voorschriften in verband met dierenwelzijn verwoorden.	– Wettelijke voorschriften in verband met dierenwelzijn
DG13 – Maatregelen om stress bij dieren te vermijden herkennen en opsommen.	– Preventiemaatregelen tegen stress
DG14 – Dieren op een correcte wijze transporteren.	Transport van dieren

4.5.2 Voor de context proefdierversorgung

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
DG15 – De impact van kooiverrijking voor de belangrijkste proefdieren verwoorden.	– Kooiverrijking bij proefdieren
DG16 – De meest zinvolle kooiverrijking bij dieren uitvoeren en de keuze verwoorden.	

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- In het eerste en tweede leerjaar van de derde graad wordt de klemtoon gelegd op het herkennen van normaal gedrag bij dieren. In het derde leerjaar van de derde graad Gespecialiseerde dierenverzorging bso wordt aandacht besteed aan het herkennen en behandelen van afwijkend of probleemgedrag.

4.6 Zieke dieren en ziekteverschijnselen

Competentie
– Zieke dieren, afwijkingen en/of ziekteverschijnselen bij dieren vroegtijdig signaleren en de juiste maatregelen nemen om erger te voorkomen.
– Hygiënische maatregelen plannen, nemen en opvolgen zodat de gezondheid van dieren wordt bevorderd en dit de uitvoering van werkzaamheden ten goede komt.

4.6.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Bewust kijken naar dieren
Z1 – Objectief factoren waarnemen die een risico voor de gezondheid, welzijn en productie van dieren inhouden.	– Gericht en onbevangen kijken: controle van factoren die een risico inhouden voor de gezondheid, welzijn en de productie van dieren
Z2 – Oorzaak van de vastgestelde feiten bij het observeren van dieren verklaren en rapporteren.	– Oorzaak van de vastgestelde feiten
Z3 – Gevolgen en risico's inschatten van de vastgestelde feiten voor welzijn, gezond-	– Gevolgen en risico's van de vastgestelde feiten

	heid en productie van dieren.	
Z4	– Gepaste maatregelen nemen om risico's voor welzijn, gezondheid en productie bij dieren te verminderen.	– Gepaste maatregelen om risico's te verminderen
Z5	– De gezondheid van dieren controleren, opvolgen en hierover rapporteren	– Gezondheidscontrole bij dieren
Z6	– Verwoorden waarom het belangrijk is om afwijkingen in de gezondheidstoestand van dieren te rapporteren aan de dierenarts of onderzoeker.	
		Pathogene organismen en de wijze van besmetting
Z7	– De verschillende pathogene organismen opsommen en de wijze van besmetting verwoorden	– Pathogene organismen die ziekten veroorzaken bij dieren – Wijze van besmetting
Z8	– Verwoorden hoe pathologie van niet-infectieuze aard kan ontstaan.	
		Herkennen van zieke dieren en ziektesymptomen
Z9	– Tijdens de verzorging zieke dieren, afwijkingen en ziektesymptomen herkennen en op een oordeelkundige manier doorverwijzen naar de dierenarts of onderzoeker.	
Z10	– Informatie omtrent veel voorkomende ziekten bij hobby- en proefdieren opzoeken, verzamelen en toelichten.	
Z11	– Van de belangrijkste ziekten de symptomen, de oorzaken, het voorkomen en de behandeling opzoeken, lezen en toelichten.	
Z12	– Dierenziekten onder begeleiding of op voorschrift van een veearts behandelen.	
		Preventieve maatregelen om ziekten te voorkomen bij dieren
Z13	– De ziektepreventie organiseren, uitvoeren en opvolgen.	– Maatregelen om insleep van ziekten te voorkomen. – Belang en effect van reinigen en ontsmetten – Werkwijze bij het ontsmetten – Reinigings- en ontsmettingsmiddelen: verwerking, functie, soorten – Bijsluiters – E.a.
Z14	– Wettelijke voorschriften in verband met het bijhouden van een medicamentenregister verwoorden.	Verplichtingen in verband met het bijhouden van het medicamentenregister

		Opvolging en registratie van vaccinatieschema's voor dieren
Z15	– Begrippen in verband met vaccinatie toelichten.	– Begrippen vaccin, geïnactiveerd vaccin, deletievaccin, serum, antistoffen, antigenen
Z16	– Vaccinatieschema's voor dieren lezen, toelichten en opvolgen.	– Soorten vaccins
Z17	– Uitgevoerde vaccinatie registreren.	– Vaccinatieschema
Z18	– De wettelijke voorschriften in verband met vaccinaties bij dieren toelichten en toepassen.	– Opvolging van vaccinatieschema
		– Wettelijke voorschriften op het gebied van vaccinaties
Z19	– Gezondheidsgegevens van dieren en gezondheidscontroles registreren	Registratie van gezondheidsgegevens en controle

4.6.2 Voor de context dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk

	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
Z20	– De meest voorkomende ziekten bij dieren in een dierenasiel/dierenpension herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en ze te behandelen.	– Meest voorkomende ziekten
Z21	– De dieren die worden binnengebracht in een dierenasiel/dierenpension op ziektesymptomen controleren en verantwoorde maatregelen nemen, indien ziekteverschijnselen worden vastgesteld.	– Controle van ziekteverschijnselen van dieren die worden binnengebracht in een dierenasiel of dierenpension
Z22	– Dierenarts assisteren bij onderzoek of behandeling van zieke dieren	– Quarantainebehandeling
Z23	– Bijzondere hygiënische maatregelen treffen om besmettingen te voorkomen.	– Paraveterinaire handelingen
		– Hygiëne en sterilisatie

4.6.3 Voor de context lichaamsverzorging van carnivoren

	LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
Z24	– De meest voorkomende ziekten die voorkomen bij carnivoren herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en te genezen.	– Meest voorkomende ziekten bij carnivoren die worden aangeboden voor lichaamsverzorging.

<p>Z25 – Dieren die worden aangeboden in een trimsalon op ziekten controleren en de nodige maatregelen nemen om deze te behandelen.</p> <p>– Vachtziekten bij carnivoren behandelen, eventueel onder begeleiding van een dierenarts.</p>	<p>– Meest voorkomende vachtziekten</p> <p>– Behandeling van vachtziekten bij carnivoren</p>
---	--

4.6.4 Voor de context lichaamsverzorging van herbivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>Z26 – De meest voorkomende ziekten die voorkomen bij herbivoren herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en te genezen.</p>	<p>– Meest voorkomende ziekten bij herbivoren die worden aangeboden voor lichaamsverzorging</p> <p>– Meest voorkomende vachtziekten</p>
<p>Z27 – Vachtziekten bij herbivoren behandelen.</p>	<p>– Vachtziekten bij herbivoren behandelen</p>
<p>Z28 – De voornaamste klauw –en hoefziekten herkennen en de gepaste maatregelen nemen tot herstel.</p>	<p>– Klauw –en hoefziekten</p>

4.6.5 Voor de context fokkerij van hobbydieren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>Z29 – De meest voorkomende ziekten die voorkomen bij de fokkerij van hobbydieren herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en te genezen.</p>	<p>– Meest voorkomende ziekten bij hobbydieren die worden gefokt.</p> <p>– Meest voorkomende vachtziekten</p>

4.6.6 Voor de context proefdierverzorging

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>Z30 – De meest voorkomende ziekten en/of ziekteverschijnselen die voorkomen bij proefdieren herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en ze te behandelen.</p>	<p>– Meest voorkomende ziekten bij proefdieren</p> <p>– Controle van ziekte en /of ziekteverschijnselen bij proefdieren in een proefcentrum</p> <p>– Quarantainebehandeling bij proefdieren</p>

4.6.7 Voor de context dierenspecialzaken

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>Z31 – De meest voorkomende ziekten en trauma's die voorkomen bij dieren die worden verkocht in een dierenspecialzaak herkennen en de juiste maatregelen nemen om ze te voorkomen en te behandelen.</p> <p>Z32 – De gepaste maatregelen nemen om insleep van ziekten in een dierenspecialzaak voorkomen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Meest voorkomende ziekten bij dieren die worden verkocht in een dierenspecialzaak. – Meest voorkomende vachtziekten – Wettelijke voorschriften bij quarantainebehandeling – Bijzondere hygiënische maatregelen

4.7 Onderhoud van leefruimten voor dieren en de verkoop- en werkruimten

Competentie

Het onderhoud van de leef- en werkomgeving plannen, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen zodat dit de gezondheid van verzorger en dier bevordert, ongevallen voorkomt en het bedrijfsresultaat beïnvloedt.

4.7.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>R1 – Zelfstandig een onderhoudsplan voor leef- en werkomgeving op korte en/of langere termijn opstellen, uitvoeren en opvolgen.</p>	<p>Organisatie van het onderhoud van de leef- en werkruimten</p> <ul style="list-style-type: none"> – Planning van het onderhoud – Reiniging – Ontsmetting
<p>R2 – De wettelijke voorschriften en voorgescreven procedures en de voorwaarden waaraan de huisvesting moeten voldoen i.v.m. het houden van dieren verwoorden, toepassen en opvolgen.</p>	<p>Voorwaarden waaraan de leef- en werkruimte moet voldoen voor het houden van dieren</p> <ul style="list-style-type: none"> – Aspecten i.v.m. welzijn van dieren en verzorgers. – Aspecten i.v.m. veiligheid van dieren en verzorgers. – Aspecten i.v.m. de gezondheid van dieren en verzorgers – Aspecten i.v.m. milieu en kwaliteit – Economische aspecten – Wettelijke voorschriften inzake huisvesting – Ethiek i.v.m. huisvesting van dieren

		Inrichten van leef- en werkruimten van dieren
R3	– De leefruimten van dieren inrichten.	<ul style="list-style-type: none"> – Indeling van de ruimten – Noodzakelijke installaties
R4	– Aan de hand van voorbeelden de risico's verbonden aan huisvesten van dieren herkennen en toelichten.	Risico's verbonden aan de huisvesting van dieren
R5	– Risicoplaatsen voor dieren in een leefruimte herkennen en het risico i.v.m. welzijn, gezondheid en productie toelichten	Voorbeelden risicoplaatsen
		Voorbeelden van risicomomenten
R6	– Risicomomenten voor de dieren in hun leefruimten herkennen en het risico i.v.m. welzijn, gezondheid en productie toelichten	<ul style="list-style-type: none"> – Weersomslagen – Warm weer, hoge luchtvochtigheid, vorst – Wijziging van plaats – Mengen van dieren – Onrust – Andere verzorger – Voerveranderingen – E.a.
R7	– De relatie tussen welzijn en gezondheid van de dieren enerzijds en de stalinrichting en het stalklimaat anderzijds.	– Relatie tussen de stalinrichting, het stalklimaat, het welzijn en de gezondheid van dieren
		Klimaatregeling
R8	– Het klimaat van de leefruimten van dieren instellen, opvolgen en eventueel bijsturen (indien van toepassing voor de gekozen contexten).	<ul style="list-style-type: none"> – Instellen van de regelapparatuur – Opvolging van de klimaatomstandigheden – Controle van de regelapparatuur
		Ontsmetten van leefruimten
R9	– Doelstellingen en procedures bij het ontsmetten van leefruimten van dieren verwoorden en toepassen.	<ul style="list-style-type: none"> – Doelstellingen bij het ontsmetten – Ontsmettingsmiddelen en hun toepassingen – Procedures voor het uitvoeren van ontsmettingen – Technieken voor het uitvoeren van ontsmettingen – Ontsmetten van materialen, gereedschappen, apparatuur en vervoermiddelen

		Persoonlijke beschermingsmiddelen
R10	– Voor de uit te voeren taken i.v.m. het onderhoud van leef- en werkomgeving de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen kiezen.	– De wettelijke voorschriften i.v.m. het houden van dieren en de voorwaarden waaraan de leef- en werkruimten moeten voldoen
		Verwijderen van mest en afval
R11	– Mest en afval op de juiste manier verwijderen, beheren en behandelen	– Wettelijke voorschriften i.v.m. de behandeling van afval. – Beheren van mest en afval
		Transport van dieren
R12	– Dieren op een verantwoorde wijze transporteren.	

4.7.2 Voor de context dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Inrichting en uitrusting van een dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk
R13	– Technische tekeningen van de bedrijfsruimten van een bestaand dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk maken en toelichten.
R14	– De structuur en inrichting van een bestaand dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk analyseren en beoordelen.
R15	– De belangrijkste voorzieningen van de verschillende ruimten van een dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartspraktijk en de eisen waaraan ze moeten voldoen, afleiden uit de analyse.
	– Belangrijkste voorzieningen <ul style="list-style-type: none"> • Inrichting behandelingsruimte • Inrichting werkruimten • Inrichting, magazijn, opslag, wachtzaal • Verlichting • Verwarming • Parkeergelegenheid • E.a.

R16 – De belangrijkste voorzieningen van de verschillende bedrijfsruimten en de eisen waaraan ze moeten voldoen, afleiden uit de analyse.	– Eisen waaraan de belangrijkste voorzieningen moeten voldoen
R17 – Uit een voorafgaande analyse en beoordeling van bestaande bedrijfsruimten een eigen visie ontwikkelen en suggesties tot aanpassingen van bestaande dierenasiels/dierenpension of dierenartspraktijk, dierentuin, kinderboerderij formuleren.	– Beoordeling van bestaande ruimten
R18 – Het onderhoud van de leefruimten in een dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartsenpraktijk voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.	Onderhoud van leef- en werkruimten voor dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartsenpraktijk
R19 – De voorschriften van het dierenasiel / dierenpension / dierentuin / kinderboerderij / dierenartsenpraktijk op het vlak van hygiëne respecteren en uitvoeren.	Maatregelen om dieren hygiënisch te houden

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Laat leerlingen de inrichting en de structuur van diverse dierenasiels/dierenpensions, dierenartspraktijk, dierentuin, kinderboerderij bestuderen, analyseren en tekenen. Ze maken ook een schets van de structuur en inrichting van de plaats waar ze stage doen.
- Vertrekkend vanuit hun analyse stellen ze enkele belangrijke criteria op waarmee men rekening moet houden bij het inrichten van dierenasiels/dierenpensions, dierenartspraktijk, dierentuin, kinderboerderij.
- Op basis van die criteria beoordelen ze bestaande situaties en ontwikkelen ze hun eigen visie in verband met de inrichting en organisatie van dierenasiels/dierenpensions, dierenartspraktijk, dierentuin, kinderboerderij. Daarna kunnen ze voorstellen formuleren tot mogelijke aanpassingen van de bestaande situatie(s). Geef de leerlingen tijdens de lessen de tijd om de inrichting en structuur van hun stageplaats te beoordelen.

4.7.3 Voor de context lichaamsverzorging van carnivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
R20 – Technische tekeningen van de bedrijfsruimten van een bestaand trimsalon maken en toelichten.	Inrichting en uitrusting trimsalon
R21 – De structuur en inrichting van bestaand trimsalon analyseren.	– Analyse van bestaande ruimten
R22 – De belangrijkste voorzieningen van de verschillende bedrijfsruimten en eisen waaraan ze moeten voldoen afleiden van de analyse	– De belangrijkste voorzieningen

R23 – Uit een voorafgaande analyse en beoordeling van een bestaande trimsalon een eigen visie ontwikkelen en suggesties tot aanpassingen formuleren.	– Beoordeling van bestaande trimsalon
Onderhoud van een trimsalon	
R24 – Het onderhoud van een trimsalon plannen, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.	– Hygiënische maatregelen nemen in een trimsalon. – Een trimsalon onderhouden.

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Laat leerlingen de inrichting en de structuur van diverse trimsalons bestuderen, analyseren en tekenen. Ze maken ook een schets van de structuur en inrichting van de trimsalons waar ze stage doen.
- Vertrekkend vanuit hun analyse stellen ze enkele belangrijke criteria op waarmee men rekening moet houden bij het inrichten van een trimsalon .
- Op basis van die criteria beoordelen ze bestaande situaties en ontwikkelen ze een eigen visie in verband met de inrichting en organisatie van een trimsalon.
- Daarna kunnen ze voorstellen formuleren tot mogelijke aanpassingen van de bestaande situatie(s). Geef de leerlingen tijdens de lessen de tijd om de inrichting en structuur van hun stageplaats te beoordelen.

4.7.4 Voor de context lichaamsverzorging van herbivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHouden
R25 – Technische tekeningen van de bedrijfsruimte voor het behandelen van lichaamsverzorging van herbivoren maken en toelichten.	Inrichting en uitrusting van bedrijfsruimten voor lichaamsverzorging van herbivoren
R26 – De uitrusting en installaties voor hoef- en klauwverzorging herkennen en hantieren.	De uitrusting en installaties voor hoef- en klauwverzorging
R27 – De uitrusting en installaties voor hoef- en klauwverzorging onderhouden.	Onderhoud van bedrijfsruimten en apparatuur voor lichaamsverzorging van herbivoren
R28 – Het onderhoud van bedrijfsruimten voor lichaamsverzorging van herbivoren plannen, voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.	– Onderhoud bedrijfsruimten – Onderhoud apparatuur – Hygiënische maatregelen

4.7.5 Voor de context proefdierverzorging

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
<p>R29 – Technische tekeningen van vivarium en de leef- en werkruimten voor proefdieren van een bestaand proefdiercentrum maken en toelichten.</p> <p>R30 – De structuur en inrichting van bestaande leefruimten voor proefdieren en werkruimten analyseren en beoordelen.</p> <p>R31 – Een opdracht i.v.m. het operationeel maken van een vivarium in voorbereiding op de proeven voorbereiden en uitvoeren</p>	<p>Inrichting en uitrusting van leef- en werkruimten voor proefdieren in een proefdiercentrum (vivarium)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Inrichting van een vivarium – Analyse en beoordeling van een bestaand vivarium – Proefopstellingen
<p>R32 – Het onderhoud van leef- en werkruimten voor proefdieren in een proefdiercentrum voorbereiden, uitvoeren en opvolgen.</p> <p>R33 – Het belang en de principes van een goede reiniging en desinfectie van lokalen en materialen van een proefdiercentrum verwoorden.</p> <p>R34 – Volgens vastgestelde procedures lokalen en materialen van een proefdiercentrum reinigen en desinfecteren.</p> <p>R35 – De gevolgen van een minder goede reiniging en desinfectie van lokalen en materialen in een proefcentrum verwoorden</p>	<p>Onderhoud van leef- en werkruimten voor proefdieren in een proefdiercentrum</p> <ul style="list-style-type: none"> – Belang van reiniging en desinfectie – principes van reiniging en desinfecties van lokalen en materialen – Gevolgen van een minder goede reiniging en desinfectie
<p>R36 – De veiligheidsrisico's voor de proefdierverzorging in een vivarium herkennen, verwoorden en gepaste maatregelen nemen om deze te voorkomen.</p>	<p>Veiligheidsrisico voor dierenverzorging in een vivarium</p> <ul style="list-style-type: none"> – Allergie – Ergonomie – Werken met biologische agentia – Straling – Vallen en verwondingen – Verwondingen als gevolg van agressie van dieren – E.a.

Veiligheidsvoorschriften	
R37 – De voorschriften van het vivarium op het gebied van veiligheid respecteren en uitvoeren.	– Veiligheidsvoorschriften
R38 – Veiligheidsuitrusting herkennen en op een correctie aanwenden.	– Veiligheidsuitrusting
R39 – De voorraad beschermingskledij aangevend op proefdierverblijven bijhouden en aanvullen.	– Beschermingskledij
Maatregelen om dieren hygiënisch te houden	
R40 – De voorschriften van het vivarium op het vlak van hygiëne respecteren en uitvoeren	<ul style="list-style-type: none"> – Voorschriften op het gebied van hygiëne van dieren en hun huisvesting. – Voorschriften op het gebied van hygiëne van de lokalen waar de proeven worden uitgevoerd.

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Laat leerlingen de inrichting en de structuur van diverse proefdiercentra bestuderen, analyseren en tekenen. Ze maken ook een schets van de structuur en inrichting van de proefdiercentra waar ze stage doen.
- Vertrekkend vanuit hun analyse stellen ze enkele belangrijke criteria op waarmee men rekening moet houden bij het inrichten van een proefdiercentrum.
- Op basis van die criteria beoordelen ze bestaande situaties en ontwikkelen ze hun eigen visie in verband met de inrichting en organisatie van een proefdiercentrum.
- Daarna kunnen ze voorstellen formuleren tot mogelijke aanpassingen van de bestaande situatie(s). Geef de leerlingen tijdens de lessen de tijd om de inrichting en structuur van hun stageplaats te beoordelen.

4.7.6 Voor de context dierenspecialzaak

Competenties
<ul style="list-style-type: none"> – Bestaande verkoop- en werkruimten van een dierenspecialzaak beoordelen, onderhouden en bevoorraden. – Als technisch medewerker (-ster) in een dierenspecialzaak, zelfstandig of als lid van een team etaleren en presenteren. – De inrichting van een bestaande dierenspecialzaak analyseren, beoordelen en voorstellen formuleren tot aanpassingen verwoorden.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Inrichting en onderhoud van bedrijfsruimten van een dierenspecialzaak

<p>R41 – Technische tekeningen van de bedrijfsruimte van een bestaande dierenspecialzaak maken en toelichten</p> <p>– De structuur en inrichting van bestaande dierenspecialzaak analyseren.</p> <p>R42 – De belangrijkste voorzieningen van de verschillende bedrijfsruimten en de eisen waaraan ze moeten voldoen, afleiden uit de analyse.</p> <p>R43 – Intern transport en trafiek binnen een dierenspecialzaak analyseren.</p> <p>R44 – De basisprincipes die men hanteert bij het inrichten en beoordelen van bedrijfsruimten van een dierenspecialzaak verwoorden.</p>	<p>– Analyse van een bestaande dierenspecialzaak</p> <p>– Belangrijkste voorzieningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inrichting verkoopruimten • Inrichting werkruimten • Inrichting magazijn, opslag, koelcel • Verlichting • Verwarming • Parkeergelegenheid • E.a. <p>– Eisen waaraan de belangrijkste voorzieningen moeten voldoen</p> <p>– Intern transport en trafiek</p> <p>– Basisprincipes bij het inrichten van verkoop- en werkruimten bij een dierenspecialzaak</p> <p>– Arbeidskundige aspecten</p> <p>– Veiligheidsaspecten en –voorzieningen</p> <p>– Klantvriendelijke inrichting</p> <p>– Ergonomische aanpassingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verkoopstechnische aspecten • Wetgeving i.v.m. dierenspecialzaken • Aspecten in verband met het behoud van de kwaliteit van de aangeboden producten. • E.a.
<p>R45 – Bestaande bedrijfsruimten van een bestaande dierenspecialzaak beoordelen.</p> <p>R46 – Uit een voorafgaande analyse en beoordeling van bestaande bedrijfsruimten een eigen visie ontwikkelen en suggesties tot aanpassingen formuleren.</p>	<p>Beoordeling van een bestaande dierenspecialzaak</p> <p>– Beoordelingscriteria verkoopruimten</p> <p>– Veiligheidsaspecten en –voorzieningen</p>

R47 – De bedrijfsruimten beoordelen volgens de regels i.v.m. het voorkomen, beperken en beheersen van veiligheids-, gezondheids- en welzijnsrisico's.	
	In ontvangst nemen van dieren en dierenbenodigdheden
R48 – De geleverde goederen in ontvangst nemen, transporteren en alert zijn voor beschadigingen.	– Lossen en in ontvangst nemen van aangekochte goederen
R49 – Bestellingen controleren aan de hand van de leveringsbons en bijhorende documenten.	– Transportmiddelen
R50 – De geleverde producten op kwaliteit en kwantiteit controleren.	– Controle van begeleidende papieren
	– Controle van de levering aan de hand van een leveringsbon
	– Gezondheidscontrole dieren uitvoeren
	– Kwaliteits- en kwantiteitscontrole
	– Organisatie quarantaine voor aangekochte dieren.
R51 – Gebreken aan producten registreren en rapporteren.	– Rapporteren van de gebreken aan geleverde producten
	Voorraad beheren
R52 – Geautomatiseerde registratiesystemen en orderverwerkingssystemen hanteren.	– Stockbeheer
	Artikelen verkoopklaar maken
R53 – Het principe first-in first-out beschrijven en toepassen.	– First-in first-out principe
R54 – Producten voorzien van codes en prijzen.	– Producten coderen en prijzen
R55 – Andere artikelen aan de hand van bijbehorende instructies monteren.	– Verkoopklaar maken van andere artikelen die verkocht worden in een dierenspecialzaak
	Bedrijfsruimten van een dierenspecialzaak onderhouden
R56 – Bedrijfsruimten schoonhouden.	– Basisprincipes schoonhouden bedrijfsruimten
R57 – Reinigingsproducten en procedures toepassen.	– Reinigingsproducten en procedures
R58 – Schoonmaakgereedschappen gebruiken.	– Schoonmaakgereedschappen
R59 – Schoonmaakapparaten schoonhouden.	– Schoonmaakapparaten
	– Soorten en hun toepassing
	– Gebruik

<p>R60 – Volgens de wettelijke voorschriften afvalstromen scheiden en afvalproducten afvoeren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Onderhoud – Afvalbeheer – Wettelijke voorschriften in verband met afvalbeheer in een dierenspecialzaak
<p>R61 – De wettelijke en bedrijfsvoorschriften i.v.m. het houden en verkopen van dieren en dierenbenodigdheden in een dierenspecialzaak verwoorden en toepassen.</p>	<p>Wetgeving in verband met de verkoop van dieren in een dierenspecialzaak</p>
<p>R62 – Basisprincipes in verband met het etaleren en presenteren van producten verwoorden en toepassen in concrete werkopdrachten.</p> <p>R63 – Diverse technieken voor het verwerken van etalage- en decoratiematerialen toepassen.</p> <p>R64 – Belangrijkste trends en ontwikkelingen in verband met decoratie en presentatie toelichten.</p>	<p>Basisprincipes bij het maken van productpresentatie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Impuls-, magneet- en meetgroepen – Verschillende decoratie- en presentatietechnieken – Belangrijkste trends en ontwikkelingen op het gebied van decoratie- en presentatietechnieken.
<p>R65 – Producten etaleren en presenteren.</p> <p>R66 – Een verkoopruimte op eigen initiatief met productpresentaties decoreren.</p>	<p>Praktische oefeningen: etaleren en presenteren</p>

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Laat leerlingen de inrichting en de structuur van diverse dierenspecialzaken bestuderen, analyseren en tekenen. Ze maken ook een schets van de structuur en inrichting van de dierenspecialzaak waar ze stage lopen.
- Vertrekkend vanuit hun analyse stellen ze enkele belangrijke criteria op waarmee men rekening moet houden bij het inrichten van een dierenspecialzaak.
- Op basis van die criteria beoordelen ze bestaande situaties en ontwikkelen ze hun eigen visie in verband met de inrichting en organisatie van een dierenspecialzaak. Daarna kunnen ze voorstellen formuleren tot mogelijke aanpassingen van de bestaande situatie(s). Geef de leerlingen tijdens de lessen de tijd om de inrichting en structuur van hun stageplaats te beoordelen.

4.8 Bedrijfsadministratie en -communicatie

Competentie

Als gespecialiseerde dierenverzorger sector- en bedrijfsgebonden documenten invullen, bijhouden en bezorgen aan de bevoegde instanties.

4.8.1 Voor alle contexten

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Bedrijfsadministratie
C1 – Dieren identificeren en registreren volgens de wettelijke en/of bedrijfsvoorschriften.	<ul style="list-style-type: none"> – Wettelijke voorschriften in verband met de aangifte van dieren – Inventarisatie van dieren
	Opvolging van het dierenbestand
C2 – Gegevens in verband met het dierenbestand registreren, opvragen en wijzigen in verband met aankoop, verkoop en afvoeren van gestorven dieren.	<ul style="list-style-type: none"> – Registratie van aangekochte, verkochte, dode en afgevoerde dieren en van verplaatsingen van dieren
C3 – Herkenningsnummer registreren.	<ul style="list-style-type: none"> – Registratie van herkenningsnummer
C4 – De betekenis van het opstellen van een signalement verwoorden en een signalement van dieren opstellen.	<ul style="list-style-type: none"> – Signalement van dieren – Opstellen van een signalement: geslacht, grootte, gewicht, voortbeweging, het hoofd, het gebit, de oren, de poten en de staart e.a.
	Bedrijfsgebonden administratie
C5 – Formulieren invullen die de bedrijfsleider verplicht is in te dienen en die bestemd zijn voor de bevoegde diensten.	<ul style="list-style-type: none"> – Formulieren die bedrijven verplicht zijn in te vullen en in te dienen bij bevoegde instanties
	Verplichtingen in verband met Sanitel
C6 – Het belang van SANITEL in verband met de verplichte identificatie en registratie toelichten.	<ul style="list-style-type: none"> – Betekenis – Doelstelling – Belang – Toelichting bij de administratieve verplichtingen – Verloop van de procedure – Oormerken van dieren – Controle en toezicht op de werking van het systeem

C7	– De administratieve verplichtingen in verband met SANITEL toelichten en uitvoeren.	
		Bedrijfscommunicatie
C8	– Mondeling en schriftelijk communiceren met leveranciers, dierenartsen, bedrijfsvoorlichters, bezoekers	– Mondelinge communicatie en rapportering – Schriftelijke communicatie en rapportering
C9	– Communiceren met contactpersonen	– Communiceren met klanten, bedrijfsvoorlichters, vertegenwoordigers, dierenartsen e.a.
C10	– Slecht nieuws gesprekken voeren.	– Slecht nieuws gesprekken
C11	– De bedrijfscommunicatie op een efficiënte manier organiseren, uitvoeren en opvolgen	– het efficiënt gebruik van e-mail – elektronische post – raadplegen van websites – Beheer van adressenbestanden via software
		Verkooptechnieken en –strategieën
C12	– Verschillende verkooptechnieken en verkoopstrategieën verwoorden en hanteren.	– Overzicht van de verkooptechnieken en strategieën
C13	– Onderhandelingstechnieken voeren	– Onderhandelingstechnieken
C14	– Verkoopbaarheid van een nieuw product binnen een bestaand klantenbestand inschatten.	– Verkoopbaarheid van een product
C15	– Eenvoudige en courante marketingbegrippen uitleggen en er ook gebruik van maken.	– Marktbegrippen: distributiekolom, doelgroep, e-commerce, CRM, ... – Distributietechnieken en verkoopformules. – Principes van klantenbinding – Push en pull techniek – Afroom- en penetratiestrategie
C16	– Bestellingen en opdrachten verwerken.	– Verkoop- en onderhoudscontracten
C17	– Klantenprofielen herkennen.	– Klantenprofielen

4.8.2 Voor de context dierenasiel /dierenpension / kinderboerderij / dierentuin / dierenartspraktijk en voor de contexten lichaamsverzorging van carnivo- ren en herbivoren

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
	Begeleiding bezoekers/klanten
C18 – De receptie van bezoekers en klanten verzorgen.	– Receptiewerkzaamheden
C19 – Bezoekers informeren en voorlichten zodat ze over de nodige informatie beschikken.	– Inventaris wensen en belangen van bezoekers/klanten
C20 – Bezoekers aanspreken op hun gedragsuitingen.	– Verstrekken van informatie en voorlichting
	– Aanbrengen van informatieborden bij dieren
	– Verzorgen van rondleidingen bezoekers
	– Controles en bewaking

4.8.3 Voor de context dierenspecialzaken

Competentie:

een verkoopsgesprek voeren, een verkoop realiseren en administratief afwerken.

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHOUDEN
C21 – Een verkoopsgesprek met klanten voeren.	– Communicatietechnieken voor het voeren van een verkoopsgesprek
C22 – Op een educatieve en klantvriendelijke wijze voorlichting geven aan klanten.	
C23 – Waar nodig klanten op een klantvriendelijke manier doorverwijzen.	
C24 – Communicatietechnieken in verband met omgaan met klanten omschrijven en toepassen.	
C25 – Een verkoop realiseren.	
C26 – Prioriteiten stellen met betrekking tot klantenhandelingen.	– Klantenhandelingen
C27 – De informatiebehoefte van de klant inschatten.	– Informatiebehoefte
	– Informatie over producten en de onderneming
C28 – Productinformatie verstrekken aan klanten en op grond daarvan de klanten adviseren.	– Informatie verstrekken over aangekochte dieren en dierenbenodigdheden
	– Voeding, verzorging, huisvesting, gedrag e.a.

C29 – Snel informatie opzoeken en productinformatiesystemen hanteren.	– Inwinnen van informatie
C30 – De gebruiksaanwijzing van de producten lezen, toelichten en eventueel de werking er van demonstreren.	– Demonstratie van producten, werkwijze en werkmethoden
C31 – Op eigen initiatief gegevens over afleveringsmogelijkheden en voorwaarden van producten verstrekken.	– Planning levering – Informatie over service en aflevering
C32 – Besluitvaardig, commerciële service en klachtenafhandeling verzorgen.	– Klachtenbehandeling
Reclametechnieken	
C33 – Verschillende reclametechnieken verkoopstrategieën verwoorden en hanteren.	– Mailing – Advertenties
Administratie bij de verkoop	
C34 – De administratie van een verkoop uitvoeren en de verkoopresultaten rapporteren en toelichten.	
C35 – De kassa gebruiksklaar maken en kassahandelingen verrichten.	– Kassabeheer – Beheer verkoopdocumenten
C36 – Bestellingen noteren en plannen.	– Bestellingen, bestelbonnen
C37 – Factuur opstellen.	– Facturatie
C38 – De verschillende betaalmiddelen herkennen en betalingsverrichtingen correct uitvoeren.	– Betalingen
C39 – Resultaten van de verkoop rapporteren en toelichten, kas opmaken en dagopbrengst controleren.	– Verkoopresultaten
Afleveren en inpakken van verkochte artikelen	
C40 – Artikelen inpakken en afleveren.	– Doel en technieken – Inpakmaterialen – E.a.

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Laat leerlingen tijdens de lessen oefenen in het voeren van een verkoopgesprek. U kunt de leerlingen eerst verkoopgesprekken laten analyseren en becommentariëren. Ze maken een verslag met de evaluatie van een aantal verkoopgesprekken die ze hebben gevolgd in een dierenspecialzaak.
- Vertrekkend vanuit hun analyse stellen ze enkele belangrijke criteria op waarmee men rekening moet houden bij het verkoopgesprek.
- Op basis van die criteria beoordelen ze bestaande situaties en ontwikkelen ze een eigen visie in verband met het voeren van een verkoopgesprek.

- Laat de verkoopgesprekken tijdens de lessen evalueren door medeleerlingen. Het betrekken van de taalleerkracht bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het verkoopgesprek betekent een meerwaarde.
- De stagebegeleider zorgt ervoor dat de leerlingen ook de kans krijgen om verkoopgesprekken en verkopen te realiseren op hun stageplaats. Evaluatie van het gesprek door de stagebegeleider samen met de stagegever is een uitgangspunt. Eventueel kunnen klanten betrokken worden bij de evaluatie.
- Op die manier is het mogelijk om een aantal interpersoonlijke, beheersmatige en organisatorische competenties te ontwikkelen en te evalueren. Creëer tijdens de lessen voldoende ruimte om verkoopgesprekken en klantgerichtheid te evalueren en tips te geven tot het bijsturen ervan.

4.9 In teamverband werken

Competentie

Als gespecialiseerd dierenverzorger in een interdisciplinair team werken.

Het is de bedoeling dat onderstaande leerplandoelstellingen worden gerealiseerd via praktische opdrachten beschreven in de vorige hoofdstukken. Het is niet de bedoeling een apart vak “In teamverband werken” te creëren. Vooral bij het uitvoeren van stageopdrachten wordt veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van onderstaande competenties. Logischerwijs vormt het evalueren van onderstaande doelstellingen een essentieel onderdeel van de evaluatie van praktijk- en stageopdrachten.

4.9.1 Interpersoonlijke competenties

4.9.1.1 Als lid van een team samenwerken

Leerlingen werken samen met collega's aan gemeenschappelijke opdrachten, respecteren de gemaakte werkopdrachten en onderhouden een goede werksfeer.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Vriendelijk, loyaal en respectvol omgaan met collega's.
- Een bijdrage leveren tot het in stand houden van een goede werksfeer.
- Informatie en advies vragen en geven aan collega's.
- Spontaan materiaal ter beschikking stellen van collega's.
- Afspraken respecteren i.v.m. gezamenlijk gebruik van werkmateriaal.
- Zien wanneer een collega hulp nodig heeft en hem spontaan helpen.

LEERINHOUDEN

- Omgangskunde met collega's

- Relevante informatie, met collega's waarmee wordt samengewerkt, delen.

4.9.1.2 Als lid van een team mondeling communiceren

Leerlingen nemen een luisterende houding aan en drukken zich duidelijk en correct uit.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Afspraken in verband met communicatie binnen het bedrijf en/of instelling naleven.
- Een correct taalgebruik hanteren en duidelijk en verstaanbaar spreken.
- Het gebruik van vakjargon vermijden.
- De informatie/boodschap neutraal opnemen, zonder er een oordeel over uit te spreken.
- De gesprekspartner zijn verhaal laten doen, zonder deze te onderbreken.

LEERINHOUDEN

- Mondelinge communicatietechnieken
- Taalgebruik
- Geen vakjargon
- Feiten en meningen
- Respect voor de gesprekspartner

4.9.1.3 Als lid van een team rapporteren

Leerlingen rapporteren (mondeling of schriftelijk) zoals werd afgesproken met hun chef, team of andere betrokkenen.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Rapporteren volgens de afgesproken timing.
- De juiste documenten conform de richtlijnen gebruiken.
- Gestructureerd en in begrijpelijke taal rapporteren.
- Belangrijke van onbelangrijke zaken onderscheiden bij het rapporteren.
- Rapport qua inhoud en stijl afstemmen op de ontvanger.

LEERINHOUDEN

- Rapporteringstechnieken

4.9.2 *Organisatiecompetenties*

4.9.2.1 Als lid van een team efficiënt werken

Leerlingen houden zich bij het uitvoeren van opdrachten aan de voorgestelde tijd, middelen, afspraken en aan het reglementaire kader.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Opdrachten afwerken tegen de voorgestelde deadline, ook wanneer deze krap gesteld is.
- Werken binnen de gestelde afspraken.
- De juiste (hulp)middelen gebruiken en ze op een correcte manier benutten.
- De opdrachten vervullen binnen het reglementaire kader.
- De opdrachten uitvoeren zonder voortdurende hulp van collega's of toezicht van de verantwoordelijke.

LEERINHOUDEN

- Technieken om de werkorganisatie te verbeteren

4.9.2.2 Als lid van een team klantgericht handelen

Leerlingen zijn gericht op een correcte dienstverlening in hun contacten met de klanten/burgers/bezoekers.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Volledige en correcte informatie geven aan de klant/burger/bezoeker.
- Indien nodig, de klant / burger / bezoeker correct doorsturen.
- Luisteren naar de vraag van de klant / burger / bezoeker en correct en snel beantwoorden.
- Elke klant / burger / bezoeker gelijkwaardig behandelen en discreet zijn.
- Beleefd blijven bij klachten.
- De klant/burger/bezoeker steeds vriendelijk en respectvol benaderen.

LEERINHOUDEN

- Omgangskunde met klant/burger/bezoeker

- Spontaan helpen als een klant / burger / bezoeker hulp nodig heeft.
- Nagaan of de vraag van de klant / burger / bezoeker goed begrepen werd.

4.9.2.3 Als lid van een team resultaatgericht werken

Leerlingen realiseren hun opdrachten op een kwaliteitsvolle, gedreven en gemotiveerde manier.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Gemotiveerd de opdrachten kwaliteitsvol uitvoeren.
- Interesse betonen voor de organisatie waarin men is tewerkgesteld.
- Controleren indien het werk voldoet aan de kwaliteitsnormen van het bedrijf en het verbeteren waar het nodig is.
- De gevraagde resultaten bereiken.
- Fouten erkennen en spontaan signaleren aan de verantwoordelijke.

LEERINHOUDEN

- Motivatie
- Organisatie van bedrijf/dienst of instelling
- Criteria waaraan uit te voeren werkzaamheden moeten voldoen
- Autocontrole of zelfevaluatie

4.9.3 Beheersmatige competenties

4.9.3.1 Als lid van een team net en ordelijk werken binnen het groenbedrijf

De leerlingen werken tijdens het uitvoeren van de technische opdrachten net en ordelijk.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Gebruikte materialen opbergen na het uitvoeren van het werk op de daarvoor voorziene plaats.
- Geen materiaal laten rondslingeren tijdens het uitvoeren van het werk.
- De werkplaats proper en net achterlaten.
- Een verzorgd resultaat afleveren.
- Na het werk het afval opruimen.
- Het materiaal onderhouden zodat het in goede staat blijft.

LEERINHOUDEN

- Technieken om het ordelijk werken tijdens de uitvoering van eigen technische opdrachten te verbeteren

4.9.3.2 Als lid van een team veilig werken

Leerlingen denken en handelen veiligheidsbewust zodat hun eigen veiligheid en die van anderen (collega's, burgers, bezoekers, klanten enz.) bij de uitvoering van de opdracht gewaarborgd blijft.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

De algemene veiligheidsvoorschriften verbonden aan de concrete opdracht naleven.

- Onder toezicht een opdracht afwerken volgens de veiligheidsvoorschriften.
- Gevaarlijke situaties opmerken en waar mogelijk ingrijpen.
- Machines, toestellen, gereedschappen, vervoermiddelen en gevaarlijke stoffen op een juiste en veilige manier hanteren.
- Gebruik maken van persoonlijke beschermkledij en andere preventieve middelen.
- De juiste hef- en tiltechnieken toepassen.
- Het gebruikte materiaal veilig opbergen.
- Tijdens de uitvoering van de opdracht geen materiaal laten rondslingeren zodat de veiligheid van anderen gewaarborgd blijft.

LEERINHouden

– Algemene veiligheidsvoorschriften binnen het bedrijf/dienst of instelling

4.9.3.3 Als lid van een team nauwkeurig werken

Leerlingen voeren technische opdrachten zorgvuldig en correct uit.

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- De opdrachten doordacht en systematisch uitvoeren.
- De opdrachten uitvoeren met weinig fouten.
- Afgewerkte opdrachten systematisch op fouten controleren.
- Controleren of het resultaat voldoet aan de voorgestelde normen.

LEERINHouden

– Foutenanalyse en zelfevaluatie

- Bij de uitvoering van de opdrachten de juiste hoeveelheden/verhoudingen (materialen) gebruiken.
- Fouten en onnauwkeurigheden die verband houden met de opdracht corrigeren.
- Opdrachten afwerken volgens het instructieformulier/constructieschema.
- Oog hebben voor details in de afwerking.

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Een gespecialiseerde dierenverzorger moet in de eerste plaats goed functioneren binnen een kleine ploeg (team) werknemers en binnen een bepaalde organisatie.

Om bovenstaande doelstellingen te evalueren, is het noodzakelijk opdrachten te organiseren (zowel in de praktijk op school als op stage) waarbij de leerlingen worden verplicht de werkzaamheden in een klein team uit te voeren. Het is onmogelijk om bijvoorbeeld “kunnen samenwerken binnen een team” te evalueren en eventueel bij te sturen als leerlingen tijdens het schooljaar nooit in team kunnen werken.

4.10 Werkzaamheden van een klein team plannen en coördineren

Competentie

Als gespecialiseerde dierenverzorger de werkzaamheden van een klein team dierenverzorgers plannen en de uitvoering ervan coördineren alsook het team leiden.

Het is de bedoeling dat onderstaande leerplandoelstellingen worden gerealiseerd via praktische opdrachten beschreven in de vorige hoofdstukken. Het is niet de bedoeling om van dit hoofdstuk een apart vak te maken, m.a.w. onderstaande leerplandoelstellingen worden geïntegreerd in de vorige hoofdstukken. Vooral bij het uitvoeren van stageopdrachten wordt veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van de onderstaande competenties. Logischerwijze vormt het evalueren van deze doelstellingen een essentieel onderdeel van de evaluatie van praktijk- en stageopdrachten.

4.10.1 Als ploegbaas technische opdrachten voorbereiden

LEERPLANDOELSTELLINGEN	LEERINHouden
– Schriftelijke opdrachten lezen.	– Schriftelijke opdrachten
– Werkplanning lezen en hanteren.	– De werkplanning
– De logische werkvolgorde aangeven voor een opdracht.	– Werkvolgorde en werkschema
– Arbeidsuren inschatten voor een opdracht.	– Uitvoering in een tijdsbestek
	– Taaktijden bepalen.
– Een werkvergadering organiseren en leiden.	– Werkvergadering

4.10.2 Als ploegbaas instructies geven aan teamleden

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Instructies geven aan medewerkers en opvolgen.
- Het gebruik van veiligheidsvoorzieningen demonstreren.
- Opvolgen als de werkzaamheden ergonomisch worden uitgevoerd.

LEERINHOUDEN

- Instructies aan medewerkers
 - Verdeling van werkopdrachten
 - Toelichting werkplanning
 - Instructie van de te volgen werkmethode, materiaalgebruik
- Instructie veiligheidsaspecten
- Ergonomie in verband met de uitvoering van de opdracht

4.10.3 Als ploegbaas registreren

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- De noodzakelijke bedrijfsregistratie binnen een groenbedrijf uitvoeren.

LEERINHOUDEN

- **Prestatielijsten**
 - Aantal uren
 - Bewerkte oppervlakte
 - Aantal aanplantingen
 - E.a.
- **Materiaallijsten**
 - Gebruik
 - Verbruik
 - Nodige herstellingen
 - Uitgevoerde herstellingen
- **Registratie van opgemeten waarde**
- **Materiaalregistratie**

4.10.4 Als ploegbaas de uitvoering van technische opdrachten controleren

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- De uitvoering van opdrachten binnen het bedrijf/dienst/instelling controleren.

LEERINHOUDEN

- Controle op de uitvoering van technische opdrachten

4.10.5 Als ploegbaas rapporteren

LEERPLANDOELSTELLINGEN

- Eenvoudige rapporten opstellen.
- Op een objectieve manier rapporteren aan de directe overste van gegevens over de teamwerking.

LEERINHOUDEN

- Rapporteren
- Regels en afspraken
- Rapportering aan directe overste(n)

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Een gespecialiseerde dierenverzorger (ploegbaas) moet een kleine ploeg (team) werknemers (leden van het team) kunnen leiden. Dit veronderstelt dat ze in eerste instantie goed functioneren in teamverband of goed kunnen samenwerken in team. Leerplandoelstellingen van hoofdstuk 4.9 “In teamverband werken” en hoofdstuk 4.10 “Werkzaamheden van een klein team plannen en coördineren” moeten als één geheel worden beschouwd.

Om bovenstaande doelstellingen te evalueren, is het noodzakelijk opdrachten te organiseren (zowel in de praktijk op school als op stage) waarbij de leerlingen worden verplicht de werkzaamheden van een klein team te plannen en te coördineren.

Leerplannen van het VVKSO zijn het werk van leerplancommissies, waarin begeleiders, leraren en eventueel externe deskundigen samenwerken.

Op het voorliggende leerplan kunt u als leraar ook reageren en uw opmerkingen, zowel positief als negatief, aan de leerplancommissie meedelen via e-mail (leerplannen.vvksko@vsko.be) of per brief (Dienst Leerplannen VVKSO, Guimardstraat 1, 1040 Brussel).

Vergeet niet te vermelden over welk leerplan u schrijft: vak, studierichting, graad, licapnummer.

5 Evaluatie

Evalueren is geen doel op zich. Het maakt deel uit van het didactische proces. Via allerlei vormen van evalueren krijgen de leerlingen en de leraar informatie over de bereikte en niet-bereikte leerdoelen.

Zowel het proces als het product worden geëvalueerd. De klemtoon ligt daarbij uiteraard op het proces, want de hoofdbedoeling van het evalueren is bijsturen en remediëren.

Bij het evalueren wordt aandacht besteed aan:

- cognitieve vaardigheden (kennen, begrijpen, inzien, toepassen);
- psychomotorische vaardigheden (nadoen, oog-hand-coördinatie, juistheid, ritme, snelheid van uitvoering, nauwkeurigheid, beheersingsniveau);
- attitudes (doorzetting, efficiëntie, ordentelijk werken, motivatie, sociale gerichtheid).

De einddoelstelling is dat de leerling(e) door zelfevaluatie zijn (haar) eigen handelen leert bijsturen om te komen tot kwaliteitsverbetering. Het zelf kunnen deelnemen aan de evaluatie werkt stimulerend en motiverend voor de leerling(e).

Het lerend bezig zijn van leerlingen en de vorderingen die ze daarbij maken, worden permanent beoordeeld en geëvalueerd. De evaluatie gebeurt bij elke stap die ze zetten bij de realisatie van een product. Hun technisch en technologisch kennen en kunnen worden permanent getoetst.

Daarbij kunnen de leerlingen ook nog periodiek, aan de hand van goed gekozen en duidelijk omschreven opdrachten, bewijzen dat ze bepaalde vaardigheden en ondersteunende kennis verworven hebben.

Evalueren helpt het onderwijsproces sturen. Daarom wordt het evalueren doorgedreven geïntegreerd in dat onderwijsproces. Evaluatie is geen afzonderlijke activiteit en is meer een leermoment dan een beoordelingselement. Daardoor wordt het leerproces van de leerling en de leraar geoptimaliseerd.

Het is belangrijk bij iedere opdracht op voorhand aan te duiden welke items het voorwerp van de evaluatie uitmaken en hoe de beoordeling zal worden opgevat.

6 Minimale materiële vereisten

De uitrusting en inrichting van de lokalen, in het bijzonder de werkplaatsen, de vaklokalen en de laboratoria, dienen te voldoen aan de technische voorschriften betreffende arbeidsveiligheid van de Codex over het Welzijn op het werk, van het Algemeen Reglement voor arbeidsbescherming (ARAB) en van het Algemeen Reglement op de elektrische installaties (AREI). Alle ruimten moeten voldoende ruim, veilig en hygiënisch zijn om een degelijke opleiding te kunnen realiseren. De werkplaatsen moeten beantwoorden aan de wetten i.v.m. dierenwelzijn en bescherming.

Om projectmatig te kunnen werken, dient de studierichting Gespecialiseerde dierenverzorging BSO over de mogelijkheid te beschikken om praktijkoefeningen te organiseren in 'lokalen' met diverse soorten dieren. Deze ruimten kunnen zich bevinden op de school, een schoolhoeve die eigendom is van de school of op praktijkbedrijven die eigendom zijn van particulieren.

Daarnaast zijn volgende lokalen, liefst aangrenzend, wenselijk: één klaslokaal met documentatiecentrum, een wasplaats, een kleedkamer en een bergruimte voor gereedschappen.

De dierenverblijven, werkruimten, de loodsen, het gereedschap, de machines en werktuigen, de uitrusting en de ladders moeten beantwoorden aan alle voorschriften in verband met preventie. Er moet gestreefd worden naar de best mogelijke benadering van de reële werkomstandigheden.

6.1 Vaklokaal

Om projectmatig en geïntegreerd te kunnen werken (= voortdurende interactie tussen theorie en praktijk) is een klaslokaal, voorzien van documentatiekasten, met projectiemogelijkheid. ICT-uitrusting is wenselijk: bij voorkeur een afzonderlijk vaklokaal. Een schoolbibliotheek voorzien van enkele belangrijke standaardwerken is een noodzaak. De vaklokalen moeten voldoende ruim zijn om zelfstandig werken van leerlingen te organiseren.

6.2 Didactisch materieel

Verder is de beschikbaarheid van volgend didactisch materieel gevraagd:

- geraamten, modellen en schema's van de inwendige bouw van diverse diersoorten;
- een brede waaier van diverse dierenbenodigdheden;
- cd-roms voor de kennis van de onderdelen uitwendige bouw van dieren;

- Cd-roms over het gedrag van een aantal diersoorten;
- video's in verband met de voorgestelde leerinhouden;
- documentatie in verband met dierkunde en praktische verzorging van diverse diersoorten;
- stethoscoop, chronometer en thermometers.

6.3 Een kleedkamer voor de leerlingen met sanitaire installaties in functie van het aantal leerlingen

6.4 Gereedschappen en uitrustingen

Iedere leerling(e) dient over de noodzakelijke gereedschappen en uitrustingen te beschikken om de vooropgestelde doelstellingen van het leerplan te kunnen realiseren. Er dienen ook voldoende microscopen aanwezig te zijn.

6.5 Werkkledij

Voor de praktische oefeningen dient iedere leerling(e) over aangepaste kledij te beschikken.

6.6 Beschermingskledij

Voor de toegang tot de dierenverblijven, stallen, behandelingsruimten en oefenlokalen moeten de leerlingen kunnen beschikken over de wettelijk voorziene beschermingsmiddelen.

7 Bibliografie

- 300 terrariumdieren, inrichting, onderhoud, levensgewoonten, voeding, Dr Thomas Berndt
- Beginselen van de dierkunde, Deel II, Prof. Dr. Ir. L. Tirry
- De Hondendokter, Mark Evans, uitgegeven door Van Reemst Houten – 90 410 05927
- De standaard van de in Nederland erkende konijnenrassen, cavia's en kleine knaagdieren – NKB
- De veehouderij, algemene reglementeringen en tips voor de veehouder, Verbond voor Dierenziektebestrijding en de Provinciale Landbouwdienst Limburg
- Dieren assisteren (opdrachten), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Dieren assisteren (theorie), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Dieren dineren (voeren gezelschapsdieren), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland.
- Duiven in de volière, Houden – kweken – soorten, J. Nicolai
- Eerste hulp bij honden, Margaret Rothery Sheldon en Barbara Lockwood, vertaling en bewerking; Ruud Haak
- Elseviers aquariumencyclopedie van tropische zoetwatervissen, aquariumtechniek en aquariumplanten uitgegeven door Elsevier-Amsterdam/Brussel
- Gedrag (uitvoeren dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Geen half werk (opdrachten en theorie), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland

- Geïllustreerde terrariumencyclopedie, Reptielen, amfibieën, spinnen, insecten, Alles over voeding, huisvesting, behandeling, ziekten, zelf kweken, Eugène Bruins
- Gezelschapsdieren, rechten en plichten bij het houden van gezelschapsdieren, Verbond voor Dierenziektebestrijding en de Provinciale Landbouwdienst Limburg, België
- Gids voor het terrarium, Aanschaf, bouw, inrichting, onderhoud, Harry van Meeuwen en Dieter Lilge
- Het kennen en keuren van duiven en hoenders, Verbeke W., Keurmeester K.B.O.F.
- Het terrarium, Inrichting, dierkeuze, voeding, Manfred Rogner
- Het trim-, was-, knip- en verzorgingsboek – C.B. Bouwman – uitgegeven door Zuid Boekproducties Lisse – ISBN 90 6248 571 5
- Het verzorgde paard (theorie en opdrachten), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Het zoetwateraquarium, Dr. Jutta Etscheidt
- Hondentaal van binnenuit – Godfried Dols, uitgegeven door Forte uitgevers ISBN 90587-0427
- Houden van gezelschapsdieren – Djurre Teenstra – stichting educatieve omroep Teleac Utrecht ISBN 90- 6533-353-3
- Huisvesting (uitvoeren dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Kippen, 101 vragen aan de dierenarts, Henk Lommers
- Konijnen en knaagdieren encyclopedie – Esther Verhoef-Verhallen, uitgegeven door Rebo products
- Konijnen en volièrevogels encyclopedie, Esther Verhoef – Verhallen
- Konijnen houden als liefhebberij.
- Mijn eerste volière, Alles over voeding, huisvesting en verzorging, Dr. Thijs Vriends
- Paarden gezond houden, Ministerie van Middenstand en Landbouw, Dienst Ontwikkeling Dierlijke productie
- Papegaaiboek, over het houden, verzorgen, fokken en leren spreken van papagaaien, inclusief dwergpapegaaien en agaporniden, Dr. Thijs Vriends
- Pluimvee, rechten en plichten bij het houden van méér dan 100 stuks pluimvee, Verbond voor Dierenziektebestrijding en de Provinciale Landbouwdienst Limburg
- Rassen van zoogdieren en vogelsoorten (uitvoeren dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Reptielen en Amfibieën – DRS Peter Heukels, uitgeverij Tirion Baarn – ISBN 90 5210 316x
- Runderen en kleine herkauwers, rechten en plichten bij het houden van herkauwers, Verbond voor Dierenziektebestrijding en de Provinciale Landbouwdienst Limburg
- The completely illustrated Atlas of Reptiles and Amphibians for the terrarium, Fritz Jürgen Obst, Dr. Klaus Richter, Dr. Udo Jacob, Germany
- Van snack tot dieet (voeren gezelschapsdieren), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Varkens, rechten en plichten bij het houden van varkens, Verbond voor Dierenziektebestrijding en de Provinciale Landbouwdienst Limburg
- Verzorgen van gezelschapsdieren (inzetten dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Voeding (uitvoeren dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Voedingswijzer terrariumdieren, J. Lucassen
- Voedsel voor aquarium- en terrariumdieren, Willy Jocher; Nederlandse bewerking: Dr. J.D. van Ramshorst en B.M. van Ramshorst-Hinlopen

- Voer en water geven (opdrachten), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Voeren paarden (opdrachten), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland
- Voeren van gezelschapsdieren (inzetten dierverzorging), Ontwikkelcentrum Ede, Nederland.

8 Nuttige adressen

- ANDI BEL (Belgische Beroepsfederatie van handelaars in Vogels, Gezelschapsdieren en Toebehoren vzw.), Veerstraat 55, 9031 Drongen-Gent
- Faculteit Dierengeneeskunde, Salisburrylaan 133, 9820 Merelbeke
- IPC Plant.Dier (innovatie- praktijkcentrum dieren), Wesselseweg 32, Postbus 64, NL – 3770 AB Barneveld, tel. 0031/ 342 414 881.
- Ontwikkelcentrum, Educatieve uitgaven en dienstverlening, Willy Brandtlaan 81, Postbus 451, NL-6710 BL Ede, tel. 0138 642 992, fax: 0138 642 866, e-mail: info@ontwikkelcentrum.nl, internet: www.ontwikkelcentrum.nl
- STOAS Wageningen, Agro business Park 10, Postbus 78, 6700 AB Wageningen, Nederland, tel. 0317 47 27 11, e-mail: info@stoas.nl, internet: www.stoas.nl